

PRÍNOS SLOVENSKEJ GEOGRAFIE DO VÝSKUMU RÓMSKEJ MINORITY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Martin Šuvada, Vladimír Slavík

Univerzita Komenského v Bratislave, Prírodovedecká fakulta, Katedra humánnej geografie a demografie, e-mail: suvada.martin@gmail.com, slavik@fns.uniba.sk

Abstract: Over the decades, the Roma minority attracted not only the interest of general public but academics as well. In this respect, this study attempts to analyze geographical research of the Roma minority in Slovakia after 1989. It summarizes and evaluates several contributions, bearing in mind the lack of relevant data which was often reflected in the previous studies. However, at that time, geographical research of the Roma minority has slowly began to develop under the influence of emerging data and results of new research. Thus, geographers were able to introduce many interesting findings related to spatial distribution of the Roma minority in Slovakia. After all, the contribution of the Slovak geographers and geography as such in this context is indisputable, since without its involvement the research of the Roma minority would miss a significant spatial aspect. Therefore, this study aims to point out not only the position and contribution of Slovak geography so far, however, encourage further geographical research of the Roma minority, the issue that provides a large scope for the academic research.

Key words: Roma minority, geographical research, demography, ethnogeography, Slovak republic

1 ÚVOD

Odborných publikácií, ktoré sa venujú rómskej minorite z rôznych uhlov pohľadu (história, školstvo, sociálna oblasť, zdravotníctvo, inklúzia...) je relatívne dosť. Autori týchto prác sú zväčša sociológovia, etnografi, historici, geografi, lingvisti, ale tejto téme sa často venujú aj publicisti. Ak by sme všetky „romologické“ vedecké publikácie rozčlenili podľa vedných disciplín, zistili by sme, že najväčší podiel vedeckých prác majú práce etnologické a sociologické. Tieto práce sa zameriavajú na chudobu, zamestnanosť, rodinné tradície a zvyky, úlohu jednotlivca v rodine a komunite, spôsoby edukácie rómskych žiakov atď. Publikácií, ktoré sa venujú Rómom z čisto priestorového, prípadne časopriestorového hľadiska, je v porovnaní vyššie spomenutými vednými disciplínami podstatne menej, no vhodne dopĺňajú ostatné spoločenskovedné disciplíny.

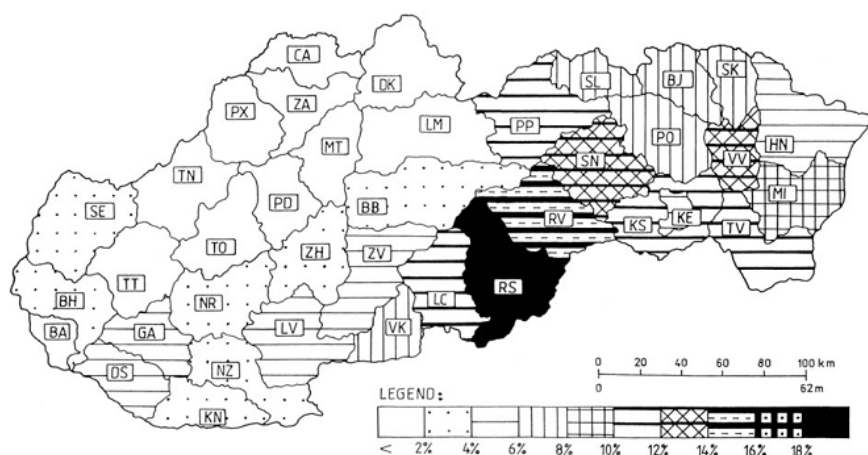
Dovoľíme si tvrdiť, že na rómsku minoritu sa dá nazerať aj ako na priestorový fenomén a geografia ako veda zaznamenala nemalý prínos do výskumu rómskej minority na Slovensku. Viaceré medzery vo výskume rómskej minority v Slovenskej republike pomohli zaplniť práve geografické práce. Cieľom nášho príspevku je predstaviť tieto geografické práce a takto zdôrazniť prínos slovenskej geografie do výskumu rómskej minority v Slovenskej republike a zároveň poskytnúť vhodný základ na ďalšie geografické výskumy tejto témy.

2 GEOGRAFICKÉ VÝSKUMY RÓMSKEJ MINORITY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A ICH VÝSLEDKY

Pre pochopenie súčasného priestorového rozmiestnenia Rómov na Slovensku je samozrejme nutné poznať nielen geografické, ale aj historické, či iné všeobecné poznatky o rómskej komunite v tomto priestore. Základnou publikáciou pre výskum rómskej minority na Slovensku je jednoznačne práca Emílie Horváthovej „Cigáni na Slovensku“ (1964), ktorá aj vďaka svojej priekopníckej pozícii patrí k najcitovanejším a podľa nášho názoru aj k najlepším prácam o slovenských Rómoch. Jedná sa totižto o prvú takto obsiahlu, podrobnú a všestrannú publikáciu, ktorá priniesla veľmi cenné informácie o rôznych aspektoch života rómskej komunity na území Slovenska. Túto publikáciu chápeme ako odrazový mostík ku každému ďalšiemu výskumu rómskej komunity na území Slovenska, a to bez ohľadu na vedecko-disciplinárne zameranie.

Z výskumu slovenských geografov úvodom spomenieme zaujímavý článok Divinského (1993), ktorý bol uverejnený v časopise „Espace, populations, societies“. Za hlavný zdroj dát si autor zobral evidenciu národných výborov z roku 1989, pričom tieto údaje premietol aj do priestoru (mapa 1). Je na škodu, že tento v zahraničnom časopise uverejnený článok, nebol zdrojom údajov o slovenských Rómoch pre toľko citovanú publikáciu Liégeosa (1995), ktorá uviedla prehnane vysoký odhad počtu Rómov na Slovensku (520 tisíc), pričom tento údaj prebralo viacero zahraničných autorov (a bohužiaľ niektorí zahraniční autori tak robia dodnes). Zaujímavosťou Divinského článku je fakt, že pri viacerých ukazovateľoch (nezamestnanosť, kriminalita) pracuje aj s etnickými dátami, ktoré sa v dobe publikovania tohto článku ešte zisťovali.

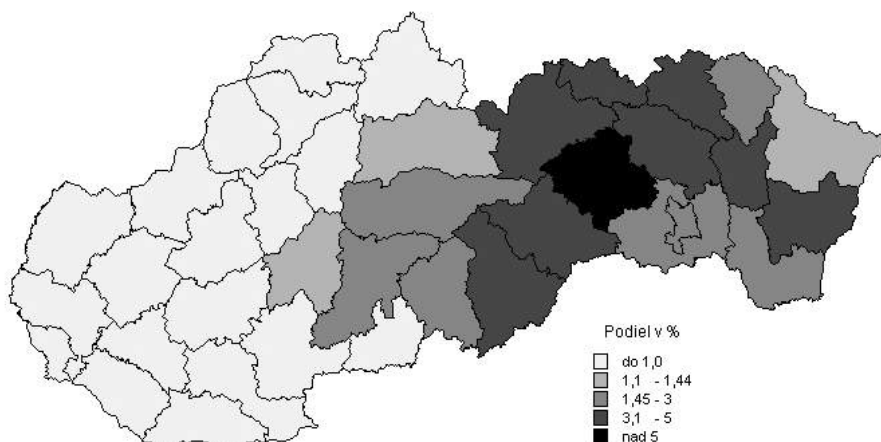
V tom čase sa priestorovým zmenám etnickej štruktúry venoval aj Očovský v článku uverejnenom v *Geographia Slovaca* (1992). Očovský v tomto článku stanovil niekoľko skupín faktorov, ktoré vplyvajú na etnickú zmenu územia, a to faktory demogeografické, historicko-geografické, spoločenské, subjektívne a štatistické. Rozdiely v demogeografickom vývoji regiónu s vysokým podielom Rómov zase postrehol článok Bašovského a Povincovej „Geografické zvláštnosti vývoja obyvateľstva okresov Rimavská Sobota a Rožňava“ (1993). Autori tu konštatujú, že síce okresy Rimavská Sobota a Rožňava sú súčasťou demograficky depresného pásma, avšak predsa tu existujú obce, kde počet obyvateľov pomerne rýchlo narastá. Jednalo sa zväčša práve o „rómske“ obce.

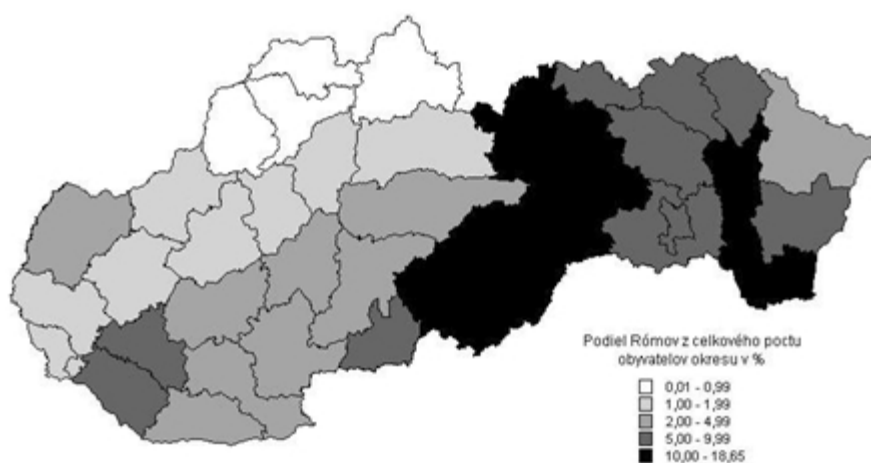
Mapa 1 Podiel Rómov v okresoch SR podľa evidencie národných výborov z roku 1989. Zdroj: Divinský, 1993

Národnostné zloženie Slovenska na podklade SOBD 1991 sledoval Podolák v knihe „Národnostné menšiny v Slovenskej republike z hľadiska demografického vývoja“ (1998). Časť knihy (s. 30-41) autor venoval aj obyvateľom, ktorí pri sčítaní v roku 1991 deklarovali rómsku národnosť (mapa 2). Rozmiestnenie Rómov však ukazuje aj za rok 1989 (mapa 3), za ktorý máme presnejšie údaje o počte Rómov z evidencie národných výborov. Priestorový popis rozmiestnenia Rómov je v slovnom hodnotení podobný ako v ďalšom článku Podoláka (2000), keďže zdrojové dáta, ktoré autor použil zostali rovnaké. Spomínaný článok bol uverejnený v Geografickom časopise a predložil geografický a demografický obraz rómskej minority v Slovenskej republike na základe vtedy dostupných štatistických dát. Pri charakteristike priestorového rozmiestnenia rómskej populácie v SR zobrazuje v prvom prípade mapu 2, ktorej zdrojom je sčítanie z roku 1991. V tomto sčítaní sa podľa kvalifikovaných odhadov (napr. Vaňo a Meszároš, 2004) prihlásila k rómskej národnosti len štvrtina etnických Rómov.

V mape 2 štandardne vidieť vysoký podiel Rómov v okresoch východného Slovenska, s výnimkou okresu Humenné. Túto mapu (mapa 2) dáva autor do kontrastu s mapou 3 podielu Rómov v okresoch za rok 1989, kedy podiel Rómov určoval štátny aparát (národné výbory). Výraznejšie priestorové rozdiely tu nie sú, avšak zobrazované podiely Rómov narástli násobne (pozri nasledujúce mapy). Pri priestorovom zobrazení autor ostal na okresnej úrovni, ktorá však nivelizuje územné rozdiely v podiele Rómov v rámci okresu. V článku sú tiež v tabuľke zoradené obce s najvyšším podielom obyvateľov rómskej národnosti a autor pridáva aj mapu rozmiestnenia obyvateľov rómskej národnosti v hraniciach nových okresov (správne členenie k roku 1996) na podklade dát zo sčítania 1991.

Mapa 2 Priestorové rozmiestnenie obyvateľov prihlásených k rómskej národnosti v SR (podľa SOBD 1991). Zdroj: Podolák, 2000

Mapa 3 Priestorové rozmiestnenie Rómov v SR podľa evidencie národných výborov z roku 1989. Zdroj: Podolák, 2000

Reakciou na spomínaný Podolákov článok, bol krátky príspevok Finkovej (2000) vyslovujúci niekoľko postrehov k štatistickým údajom o rómskej minorite. Práve v poznámkach k tomuto článku nabáda redakcia „Geografického časopisu“ k výskumu a diskusii o geografických a demografických aspektoch rómskej populácie na Slovensku.

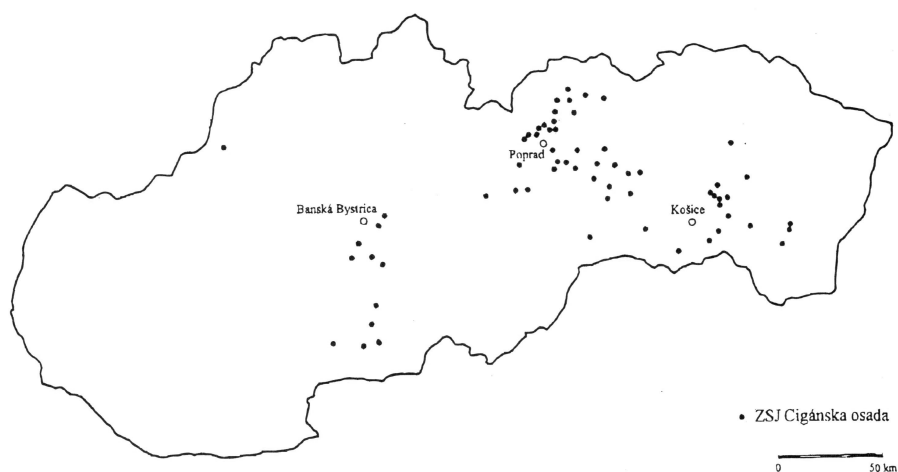
Etnickej transformácii vybraného historického regiónu sa venoval Ištók v článku „Transformácia etnickej štruktúry obyvateľov Spiša v období rokov 1880 až 1991“, ktorý bol uverejnený v časopise „Geografické štúdie“ (2001). Autor tu porovnával dve sčítania a to sčítania z roku 1880 a sčítanie 1991. Komparácia týchto výsledkov umožnila utvoriť obraz o transformácii etnickej štruktúry za 110 rokov. Autor tu konštatuje, že v roku 1880 tvorili Slováci 53,3 % podiel obyvateľov Spiša. Takmer tretinový podiel mali Nemci, potom nasledovali Rusíni 10 %, zvyšok Maďari, Rómovia a Židia. Je možné vidieť, že početnosť Rómov v tomto období na Spiši nie je príliš významná. Podľa majoritného podielu obyvateľstva autor identifikoval typy obcí majoritne slovenské, nemecké alebo rusínske. „*Nemecké väčšinové obce ležali v dvoch oblastiach: v Popradskej kotline medzi Popradom a Podolíncom (19 obcí) a v doline Hnilca (5 obcí)*“ (Ištók, 2001, s. 112). Práve niektoré tieto obce sa po odsune nemeckého obyvateľstva do značnej miery premenili (a to aj sťahovaním Rómov do opustených domov) na obce s vysokým podielom Rómov. „*Rast podielu Rómov bol spôsobený ich vysokým prirodzeným prírastkom a ich migráciou na územie Spiša*“ (Ištók, 2001, s. 113).

Geografický výskum založený na kvalitatívnych metodologických postupoch výskumu predstavil článok Iru „Etnická a religiózna štruktúra obyvateľstva východného Slovenska a percepcia etnických a religióznych napätí“ (1996). Tento článok mimo iného sleduje vnímanie etnických a religióznych napätí. Z priestorového hľadiska Ira zobrazuje rozmiestnenie obyvateľstva rómskej národnosti (podľa SOBD 1991), pričom vymenúva okresy, ktoré majú vyšší podiel Rómov ako je regionálny priemer. Pri hodnotení obcí s vyšším podielom Rómov konštatuje, že sa jedná o malé a priestorovo roztrúsené ostrovy, pričom však upozorňuje na skutočnosť, že podiel etnických Rómov je niekoľkonásobne vyšší ako podiel obyvateľov prihlásených k rómskej národnosti. Ira ďalej predstavil „etnicky relatívne homogénne“ a „etnicky relatívne heterogénne“ obce, čo aj mapovo zobrazil. Autor postupoval aj dotazníkovým výskumom zameraním na hlavné problémy regiónu, pričom v hodnotení sa osobitne zamerával na vnímanie možných etnických a religióznych napätí na základe odpovedí respondentov.

Pomerne novátorský geografický pohľad badať v článku Zubriczkého (1998) „Segregácia rómskeho obyvateľstva vo vidieckych obciach Slovenska“. Dovtedajšie geografické (či demogeografické) práce zobrazovali najmä obraz rozloženia rómskej minority v Slovenskej republike na úrovni okresov, prípadne historických regiónov. Autor v článku však skúmal najnižšiu priestorovú úroveň, a to základné sídelné jednotky (ZSJ). Tento článok si vzal za cieľ bližšie skúmať segregáciu rómskeho obyvateľstva len vo vidieckych obciach (podobné zameranie, avšak so zameraním na mestá mal príspevok Šuvaďu, 2013). Na ďalší výskum si uvedený autor vybral tie ZSJ, ktoré mali názov „Cigánska osada“. Už len samotný názov ZSJ prezrádza, že sa v rámci obce jedná o určitým spôsobom segregovanú lokalitu. Z celkového počtu 80 ZSJ nazvaných ako „Cigánska osada“ si autor na bližšiu analýzu vybral 67 týchto ZSJ (mapa 4).

Najviac sídelných jednotiek pomenovaných ako „Cigánska osada“ bolo v okresoch Košice-okolie (11 ZSJ s názvom Cigánska osada), Kežmarok (9), Spišská

Nová Ves (8) a Poprad (6). Celkové priestorové rozmiestnenie ZSJ nazvaných ako „Cigánska osada“ je evidentné z predchádzajúcej mapy. Sidelná jednotka pomenovaná ako „Cigánska osada“ sa na celkovom počte obyvateľstva obce najviac podieľala v obci Stráne pod Tatrami (81,84 %), v obci Vtáčkovce (76,10 %), Kece-rovce (61,46 %), Gerlachov (57,01 %) a Bystrany (55,12 %). V rámci výskumu seg-regácie tento článok určite nepostrehol všetky rómske osady (tie sa počítajú v stov-kách), ale pomocou ZSJ si autor umne pomohol vyriešiť vtedajší nedostatok pres-ných dát o rómskej minorite. Za zmienku stojí aj ďalšia Zubriczkého práca „Analýza rurálneho priestoru Slovenska z hľadiska rozvojových perspektív jeho osídlenia“ (2000), ktorá bola publikovaná v rámci Regionálnogeografických štúdií (s. 68-120). Táto práca obsahuje viaceré zaujímavé sídelné a migračné postrehy o rurálnych róm-skych komunitách.

Mapa 4 Rozloženie základných sídelných jednotiek nazvaných „Cigánska osada“ na území Slovenskej republiky. Zdroj: Zubriczký, 1998

Z geografických prác je potrebné tiež spomenúť článok Michálka (2004) „Chudoba na lokálnej úrovni – Centrá chudoby na Slovensku“, ktorý bol uverejnený v Geografickom časopise. Autor sa v tomto článku venuje stupňom rómskej chudoby a vyčleňuje na Slovensku tzv. jadrá chudoby, ktoré sú do značnej miery obývané rómskou minoritou. V relatívne podobnom duchu je písaná aj nová publikácia „Regióny chudoby na Slovensku“ (Michálek a Podolák (eds.), 2016), ktorá sa zaoberá priestorovým hľadiskom chudoby. Pre etnogeografický výskum rómskej minority sú z tejto publikácie použiteľné najmä kapitoly venujúce sa typizácii chudobných okresov (Michálek, Madajová a Veselovská, 2016), či demografickým špecifikám regiónov chudoby (Podolák a Madajová, 2016).

Z geografov venujúcich sa skúmaniu rómskej minority treba vyzdvihnúť výskumy Kandráčovej (2002, 2007, 2010). Tieto výskumy sa zameriavali najmä na výskum v regionálnej mierke (Košická kotlina, Hornádska kotlina). V článku „Rómske osídlenie Košickej kotliny“ (2007), ktorý bol uverejnený v časopise *Geographia Cassoviensis*, sa autorka venovala štúdiu osídlenia Rómov v danej kotline a demografickým špecifikám (mapa 5). Autorka sa už v úvode vyjadruje, že takýto výskum považuje za príkladový model možného ďalšieho systematického geografického poznávania a mapovania na podobných mezo- až mikro- či lokoúrovniach. Autorka zároveň konštatuje, že Košická kotlina spolu s Hornádskou kotlinou, patrí k najhustejšie obývaným regiónom rómskeho osídlenia. Celkovo sa z priestorového hľadiska zameriava najmä na rozmiestnenie rómskych osídlení (osád) v geomorfologických celkoch Slovenska na podklade Atlasu rómskych ko-munít 2003 (Rómovia ako etnikum) i na podklade SOBD 1991, 2001 (Rómovia ako národnosť).

Rómske komunity autorka rozdeľuje aj podľa veľkostných typov a tiež sleduje priestorové rozmiestnenie osád, (teda nie počtu Rómov v priestore, ale jednotlivých osád v priestore), na úrovni geomorfologických podcelkov Košickej kotliny (tab. 1).

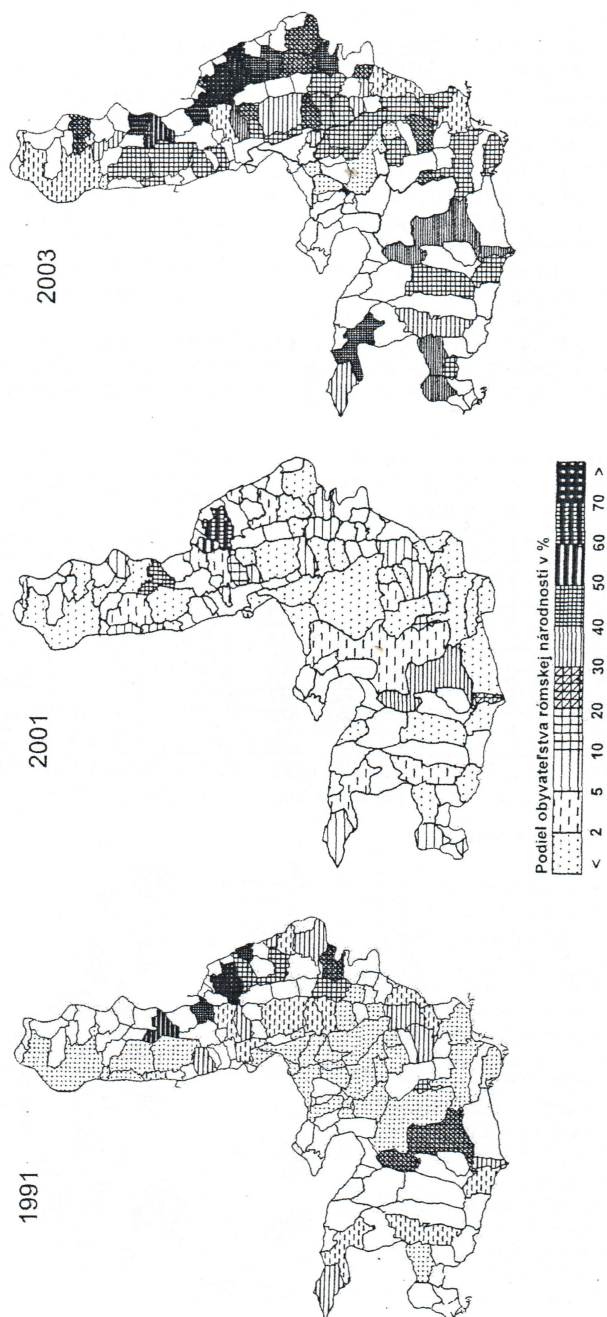
Tabuľka 1 Podiel Rómov v rámci geomorfologických podcelkov Košickej kotliny

Podcelok	Počet obyvateľov		Rómska národnosť		Materinský jazyk		Etnicita		Počet rómskych obydľí	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Toryská pahorkatina	153 875	55,5	5 273	61,8	6 912	61,2	13 751	59	1 498	60,4
Medzevská pahorkatina	54 258	19,6	633	7,4	1 643	14,5	3 137	13,5	317	12,8
Košická rovina	69 167	24,9	2 624	30,8	2 736	24,3	6 413	27,5	664	26,8

Zdroj: Kandráčová, 2007

Vo vyššie citovanej práci si autorka na podklade Atlasu 2003 všimla polohu rómskych osád v rámci intravilánu a majetkovo-právnu vysporiadanosť jednotlivých osád. Do popredia dáva aj obce s najväčším počtom Rómov, kedy píše: „*Najväčšou rómskou komunitou v Košickej kotline sú 3 osady v Kecerovciach (spolu vyše 1800 obyvateľov). Je treťou najväčšou v Košickom kraji po Pavlovciach nad Uhom a Trebišove. V prešovskej časti Košickej kotliny je najväčšou komunita Rómov v obci Mirkovce (vyše 500 obyvateľov).*“ (Kandráčová, 2007, s. 71).

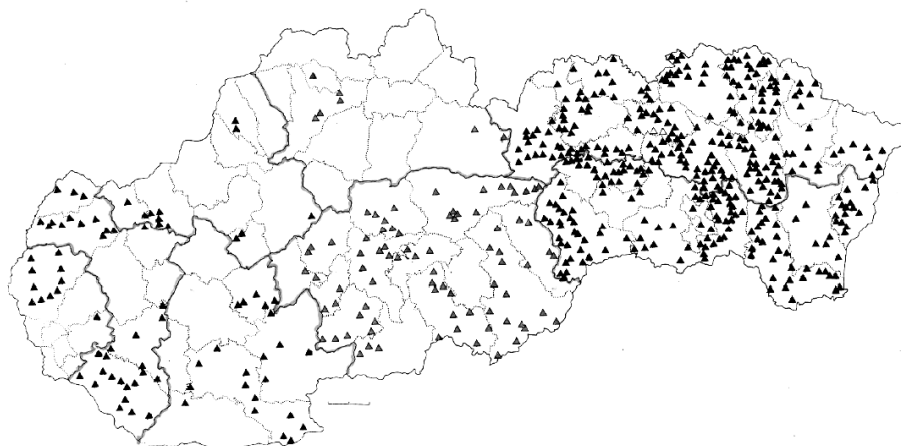
V ďalšom Kandráčovej článku „Rómske osídlenie Slovenska“ (2010) autorka konštatuje, že rómske osídlenie Slovenska doposiaľ nebolo komplexne geograficky zmapované. V tomto článku tiež sumarizuje časti geografického výskumu, ktorý bol zastrešovaný interdisciplinárnym grantom, ktorý však, podľa slov autorky, vo výskume neakceptoval potreby geografie pri čo najhlbšej sonde mikro-mezo-makroregionálnej analýzy tohto závažného problému. Autorka tu na regionálnej (župnej, okresnej) úrovni opisuje historické sčítania Rómov, tieto sčítania aj vzájomne porovnáva a hodnotí aj priestorovo. Takto napríklad konštatuje, že medzi sčítaniami 1930 a 1947 došlo aj k miernej priestorovej redistribúcii rómskeho obyvateľstva podľa

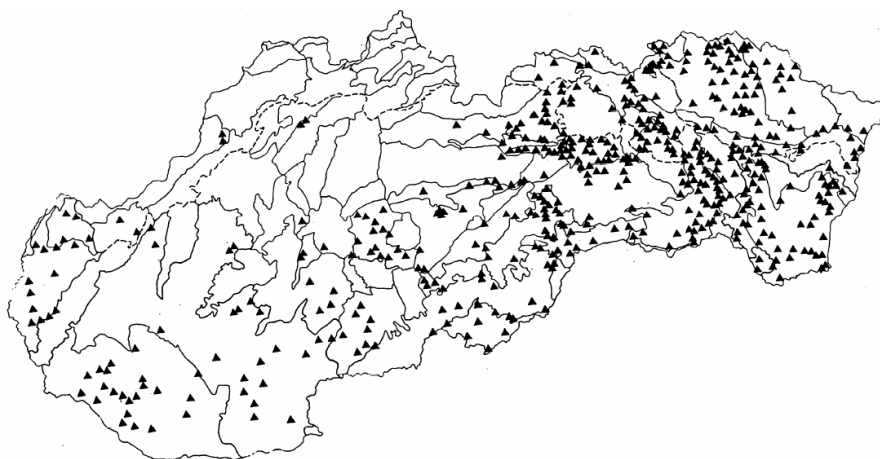
Mapa 5 Podiel Rómov v obciach Košickej kotliny podľa sčítania 1991, 2001 a podľa Atlasu rómskych komunit 2003. Zdroj: Kandráčová, 2007

regiónov – kým v roku 1930 bol pomer východného, stredného a západného Slovenska na podiele Rómov 47: 25: 28, v roku 1948 sa posunul skôr v neprospech „Východu“, a to na 44: 24: 32. V rámci mezoregiónov sa na počte Rómov najviac podieľali regióny Košíc, Levoče a Prešova, po nich nasledovali západoslovenské regióny Bratislavy a Nitry. Ďalej sa autorka v tejto práci venuje skôr rómskym osadám a ich priestorovej lokalizácii. Tu predstavila aj dve mapy (mapa 6 a 7), kde lokalizáciu osád zobrazuje na okresnej úrovni a tiež v rámci geomorfologických celkov.

Ako prameň týchto máp Kandráčová (2007) uvádza nielen Atlas rómskych komunít 2003 (Radičová et al.), ale aj vlastný terénny výskum, mapové kurzy a diplomové práce študentov geografie ÚG PF UPJŠ v Košiciach a KGRR FHPV PU v Prešove. Ako sme už spomínali autorka priestorové rozmiestnenie rómskeho obyvateľstva hodnotí najmä na podklade geomorfologických celkov: „Na východnom Slovensku sú Rómami osídlené všetky geomorfologické celky okrem Pienin a Tatier. Na Strednom Slovensku žijú Rómovia najsevernejšie v Liptovskej kotline, resp. v jej východnej časti, južné krajinné celky sú osídlené mozaikovite, najintenzívnejšie v oblasti Gemera a Novohradu. Severné regióny stredného Slovenska obývajú Rómovia len epizodicky. Na západnom Slovensku je najhustejšie rómske osídlenie v dunajskostredskej časti Podunajskej roviny, novozámocko-nitriansko-levicekej časti Podunajskej nížiny a na Záhori“ (Kandráčová, 2010, s. 137). [...] „Celkove najhustejšie rómskym obyvateľstvom obývanými prírodno-krajinnými celkami sú kotliny (predovšetkým Hornádska, Košická Popradská, Juhoslovenská a Liptovská), nížiny – roviny (Východoslovenská nížina i rovina), medzihoria (Spišsko-šarišské medzihorie), predhorie (Beskydské predhorie) a pahorkatiny a úpätia vrchovín (Nízke Beskydy).“ (Kandráčová, 2010, s. 137).

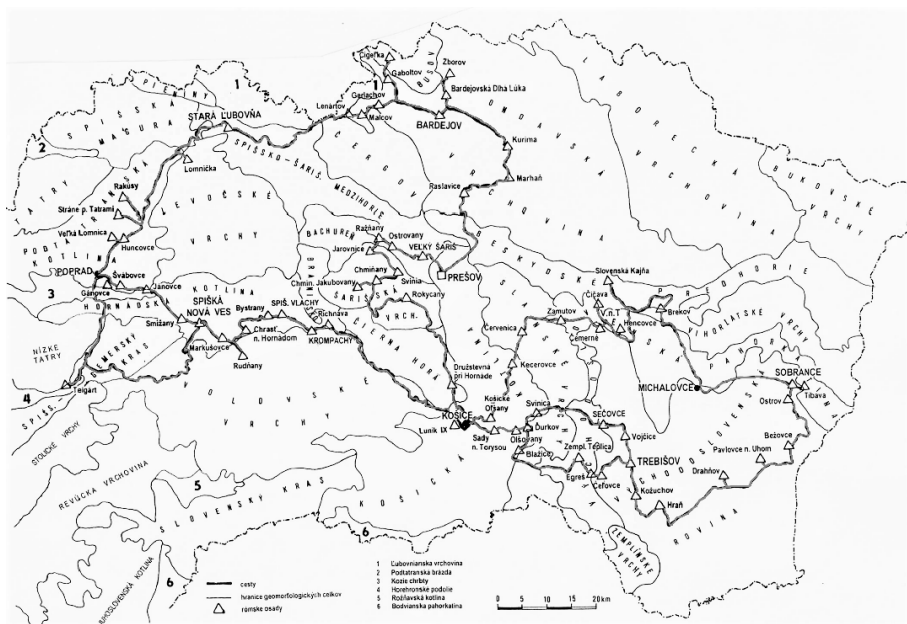
Mapa 6 Lokalizácia rómskych osád na Slovensku (z hľadiska úrovne okresov).
Zdroj: Kandráčová, 2010

Mapa 7 Lokalizácia rómskych osád na Slovensku z hľadiska úrovne geomorfologických celkov. Zdroj: Kandráčová, 2010

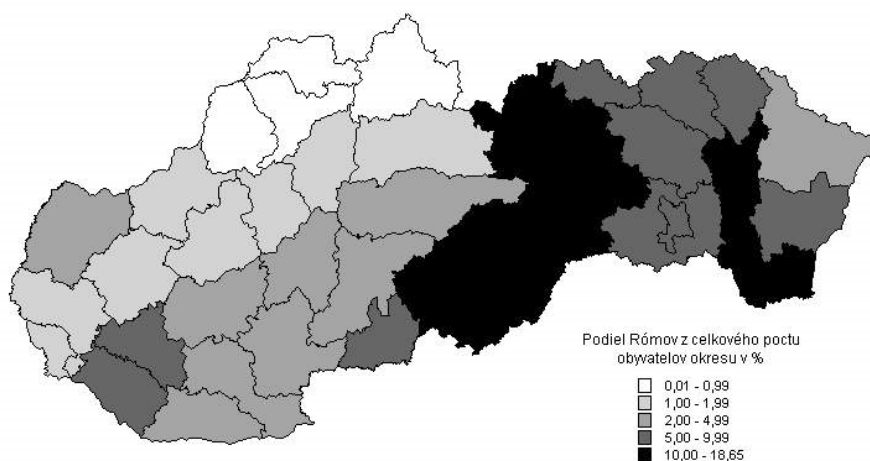
Kandráčová (2010) taktiež konštatuje že 20 % osád je lokalizovaných mimo intravilán obce. Skutočne zaujímavou mapou je mapa exkurzie tzv. „rómskym koridorom východného Slovenska“ (mapa 8). Jedná sa o mapu navrhovanej študijnej exkurzie cez lokality s koncentrovanými rómskymi zoskupeniami.

Pri výskume rómskej minority odporúčame geografovi preštudovať aj Kandráčovej teoretický príspevok „Priority geografického výskumu rómskeho problému“ (2002), ktorý predniesla na vedeckej konferencii v Prešove. Tento rozsahom útlý článok (s. 112-116) predstavil, aký by mohla mať (alebo skôr mala mať?) geografia podiel na „romologických výskumoch“ v rámci interdisciplinárneho vedeckého tímu. Stotožňujeme sa s tu vysloveným tvrdením, že: *„Rómsky problém je svojou prapodstatou bezpochyby geografickým fenoménom, ktorý v nových podmienkach intenzívne smerom od lokálnej, cez mikroregionálnu až po makro- a interregionálnu úroveň, na ktorej sa stáva fenoménom politickogeografickým“* (s. 112). Autorka tu zdôrazňuje, že dovtedajšie geografické výskumy sledovali rómsku minoritu v SR hlavne v makropriestorovej podobe. Na základe toho autorka nabáda zamerať sa na nižšie geografické taxonomické úrovne a sledovať rómsku minoritu na mezo-, mikro- a lokálnopriestorovej úrovni. Autorka tiež predstavuje 12 priorít, ktoré by mal sledovať geografický výskum rómskej minority na Slovensku. Z týchto priorít spomenieme napríklad analýzu rómskej sídelnej štruktúry v rámci východoslovenského regiónu, demografickú analýzu rómskej populácie Slovenska (aj v časových profiloch) a ich grafickú interpretáciu, výber mikroregiónov s vyššou koncentráciou Rómov a ich detailný komplexno-geografický výskum za pomoci špecifických metód počnúc rozhovorom či anketou a končiac behaviorálnymi metódami a mentálnym monitoringom a samozrejme ich kartografické výstupy.

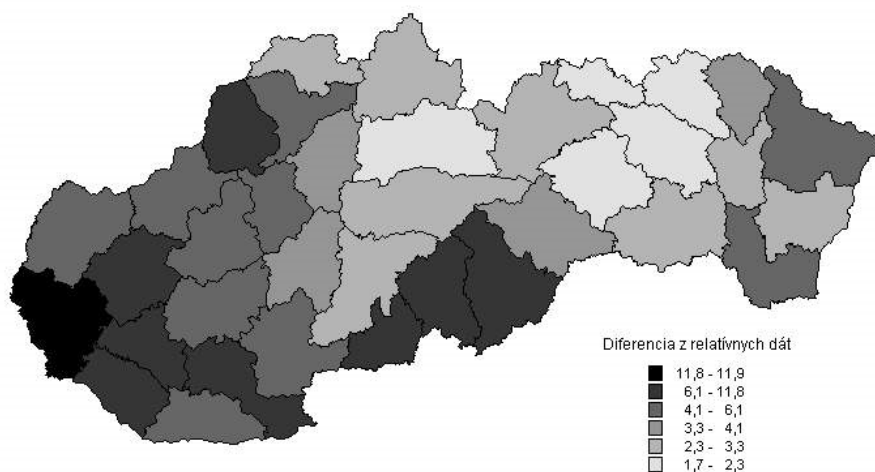
Mapa 8 Trasa komplexnej exkurzie „rómskym koridorom“ východného Slovenska podľa V. Kandráčovej (2010). Zdroj: Kandráčová, 2010

Obsiahlejšie sa rómskej minorite venovala aj práca Korca (2005) „Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989 – 2004“. Táto práca uvádza niekoľko faktorov podmieňujúcich regionálnu diferenciáciu Slovenska. Medzi desiatimi faktormi regionálnej diferenciácie (ako makropolohová atraktivita, sídelná hierarchia, dopravná infraštruktúra atp.) je pomerne obsiahla časť (s. 75-100) venovaná rómskemu etniku. Viaceré regióny s výrazným podielom Rómov sú regiónmi, ktoré sa dlhodobo pokúšajú zvládnuť proces transformácie po roku 1989. Za tradične rómske regióny označuje autor juh západného a stredného Slovenska, Spiš a Gemer (Korec, 2005, s. 84). V rámci časovo-priestorového rozširovania Rómov autor spomína, že medzi rokmi 1947 a 1965 sa počet Rómov na Slovensku zdvojnásobil a priestorovo rozšíril do ďalších oblastí. Autor sa pomerne presne vyjadruje o zmenách, ktoré sú badateľné po sčítaní Rómov po roku 1968, keď o tomto období píše: „Zvyšuje sa celkový počet Rómov a ich rozmiestnenie na území štátu má aditívny trend – zvyšuje sa počet sídelných lokalít, v ktorých žijú Rómovia, pričom sa tieto nové lokality rozširujú do predtým Rómami neosídlených oblastí“ (Korec, 2005, s. 86). Z priestorového hľadiska je najdôležitejšou časťou štúdie podkapitola „Územné rozmiestnenie rómskeho obyvateľstva na Slovensku“ (s. 91-97). V tejto časti autor pomocou máp (mapa 9) ukazuje priestorové rozmiestnenie rómskej minority, a to v rokoch 1989 (evidencia národných výborov) a 1991 (sčítanie) na úrovni vtedajších okresov.

Mapa 9 Podiel Rómov v okresoch SR podľa evidencie národných výborov z roku 1989. Zroj: Korec, 2005

Tento priestorový obraz hodnotí Korec (2005, s. 91) nasledovne: „Vidíme základný vzorec rozmiestnenia Rómov v roku 1989, ktorý má vcelku prehľadnú a logickú vnútornú štruktúru. Jadrom koncentrácie Rómov na Slovensku boli v uvedenom roku okresy Gemera (Rimavská Sobota – 18,65 % Rómov, Rožňava – 14,96 %), Spiša (Spišská Nová Ves – 12,53 %, Poprad – 11,64 %) a Novohradu (Lučenec – 11,14 %)“. Tieto vymenované okresy sa skutočne na mape javia ako jadro rómskej populácie (pozri predchádzajúcu mapu). Toto jadro rómskej populácie autor pomenúva ako „spišsko-gemersko-novohradské jadro“. Nevýhodou zobrazovania „rómskych regiónov“ na úrovni veľkých okresov (resp. okresnej úrovne všeobecne) je splynutie zhlukov obcí s majoritným podielom Rómov a zhlukov obcí takmer bez Rómov v jeden okresný priemer. Na predchádzajúcej mape podielu Rómov v okresoch SR v roku 1989 je tiež vidieť, že smerom na východ od „jadrového regiónu rómskeho osídlenia“ tvoreného regiónmi Gemer – Spiš – Novohrad, mierne klesá podiel Rómov (na úrovni starých okresov). „Pokles koncentrácie Rómov smerom na západ od ‚spišsko-gemersko-novohradského jadra‘ je oveľa prudší. Okresy západne od jadra sú nápadne zoskupené do troch pásov zhruba východno-západného smeru, pričom podiel Rómov klesá z juhu na sever“ (Korec, 2005, s. 92). Zaujímavý je tu severný pás okresov s podielom Rómov nižším ako 1 % (Čadca, Považská Bystrica, Žilina, Dolný Kubín). Autor tu tiež porovnával počty Rómov z evidencie národných výborov (rok 1989) s počtom prihlásených k rómskej národnosti pri sčítaní v roku 1991 na vtedajšej okresnej úrovni. Takto vytvoril tabuľku a mapu (mapa 10), kde porovnáva podiel obyvateľov rómskeho etnika na celkovom obyvateľstve v roku 1989 s podielom obyvateľov rómskej národnosti na celkovom počte obyvateľov (1991).

Mapa 10 Rozdiel medzi podielom Rómov podľa evidencie štátnej správy (1989) a podľa prihlásenia k rómskej národnosti pri sčítaní (1991). Zdroj: Korec, 2005

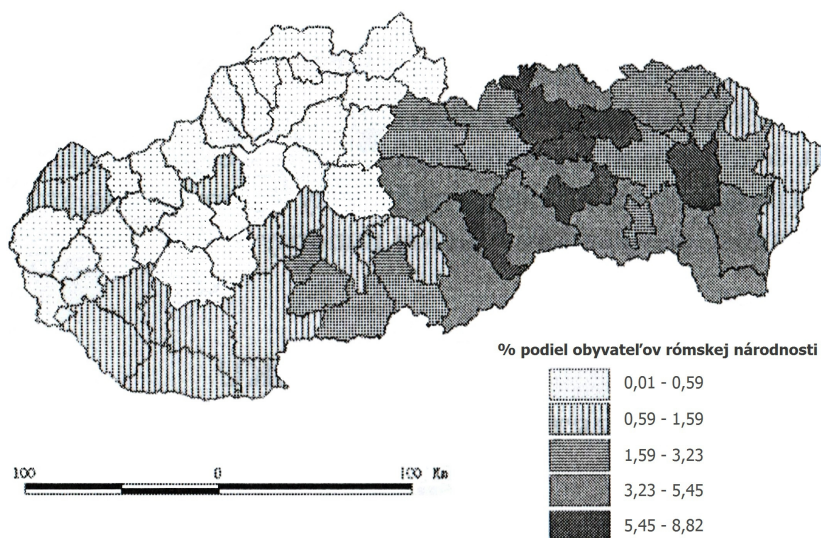
Na mape 10 je vidieť, že vyššia koncentrácia Maďarov (južné okresy SR) do istej miery koreluje s územím vyššieho nedeklarovania rómskej národnosti u etnických Rómov. Z priestorového hľadiska je tiež zaujímavá informácia, že index koncentrácie Rómov v roku 1989 mal hodnotu 79,72. „To znamená, že na území, kde sa koncentrovalo 50 % obyvateľov rómskej národnosti žilo 20,28 % populácie Slovenska“ (Korec, 2005, s. 94). Napriek rôznosti územných jednotiek sa autor pokúsil aj o porovnanie dvoch takmer 100 rokov vzdialených súpisov, a to súpisu Rómov v Uhorsku z roku 1893 a evidencii národných výborov z roku 1989. Rôznosť územných jednotiek autor vyriešil tak, že župy z roku 1893 porovnával so skupinami pospájaných okresov, ktoré sa snažili aspoň „na hrubo“ kopírovať hranice vtedajších žúp. Následné porovnanie podielového rozdelenia rómskej populácie na župnej úrovni (1893) so zhlukmi okresov približne kopírujúcimi župné hranice (1989) ukázal pokles podielov v Bratislavskej a Nitrianskej župe a naopak nárast podielu na východe Slovenska (Zemplín, Spiš, Abov-Turňa). Autor upozorňuje najmä na viditeľné zvyšovanie koncentrácie Rómov (v období 1893 – 1989) práve na východnom Slovensku, pričom je zrejmé, že rozmiestnenie Rómov na území Slovenska v roku 1893 bolo rovnomernejšie ako v roku 1989.

Vo výskume rómskej minority spravila kus práce aj „Prešovská geografia“. Priblíženie špecifik rómskej minority na úrovni kraja (Prešovský kraj) predstavili v zborníkovom príspevku geografi Michaeli, Matlovič a Klamár (2002). Autori tu na úrovni okresov predstavili priestorový obraz a priniesli aj niekoľko nových poznatkov o rómskej komunite v tomto kraji s vhodným kartografickým zobrazením.

Zdrojom dát pre uvedený článok bolo SOBD 2001 aj so svojimi už viackrát spomenutými nepresnosťami ohľadom rómskej minority. Okresy Prešovského kraja

autori podľa podielu Rómov členili na okresy vyššieho podielu Rómov (Kežmarok, Vranov nad Topľou, Levoča, Sabinov, Stará Ľubovňa) a nižšieho podielu Rómov (Humenné, Snina). Rozdiely v rámci kraja ukazujú aj podiely predproduktívnej zložky populácie, ktorá tvorila 27,4 % rómskeho obyvateľstva okresu Snina, avšak takmer 47 % rómskeho obyvateľstva okresu Prešov. Zaujímavým priestorovým zobrazením je v rámci okresov zobrazený podiel obcí, ktoré majú rómsku osadu. Tu vidieť, že napríklad v okrese Poprad až trištvrte obcí má rómsku osadu.

Jednou zo základných geografických prác, ktoré priniesla Prešovská geografia, je práca Matloviča „Geografia Slovenska so zreteľom na rómsku minoritu“, kde rómskemu obyvateľstvu autor venoval šiestu kapitolu (2005, s. 231-284). V nej sa zamerával najmä na priestorové rozmiestnenie Rómov, vývoj ich priestorového rozmiestnenia a ich populačnú dynamiku. Pri precízne spracovanom historickom vývoji geografického rozmiestnenia autor vypichol viaceré priestorové zaujímavosti, napríklad dokázateľne vyššiu (v porovnaní so súčasnosťou) koncentráciu Rómov na juhozápadnom a južnom Slovensku pri sčítaní v roku 1893. Z hľadiska súčasného priestorového rozmiestnenia Rómov je v spomínanej práci najdôležitejšia podkapitola 6.2 „Rozmiestnenie Rómov na Slovensku“. Prihliadajúc na rok vzniku tejto publikácie, musíme konštatovať, že autor robil priestorový obraz na základe dát zo sčítania 2001, teda podkladom bola deklarovaná rómska národnosť (mapa 11).

Mapa 11 Priestorové rozmiestnenie Rómov v okresoch SR podľa sčítania v roku 2001. Zdroj: Matlovič, 2005

Kartografické zobrazenie nechal autor na úrovni okresov (pozri predchádzajúcu mapu) a v tabuľke uviedol všetky obce, v ktorých sa k rómskej národnosti prihlásilo viac ako 10 % z celkového počtu obyvateľov obce. Takýchto obcí bolo najviac v okrese Rimavskosobotskom (19 obcí), Vranovskom (13), Kežmarskom (12) a Revúckom (10 obcí). Autor spomína aj nový a zaujímavý priestorový údaj, a to výsledky výskumu Metodicko-pedagogického centra v Prešove. Tieto výsledky hovoria, že najvyšší podiel rómskych žiakov základných škôl bol v Košickom kraji (19,2 %), Prešovskom kraji (14,5 %), a Banskobystrickom kraji (14,1 %). Podstatne menej bolo rómskych žiakov v Trnavskom (3,2 %), Bratislavskom (3 %), Nitrianskom (2,8 %), Žilinskom (1,1 %) a Trenčianskom kraji (0,6 %).

V ďalšej časti knihy sa citovaný autor venuje populačnej dynamike. Veľmi príjemným oživením sú prípadové štúdie prirodzenej dynamiky obyvateľstva v obciach s významným zastúpením Rómov. Spôsob výberu obcí (podiel Rómov v obci nad určité percento, a to pre sčítania v roku 1991, 2001, ale aj presnejšie sčítanie z roku 1980) bol podobný ako neskôr použila aj Pukačová (2012). Súbor takto vybraných obcí mal hrubú mieru prirodzeného prírastku 27,34 % (celoslovenský priemer bol 0,57 ‰). Autor v tabuľke zobrazil aj ukazovatele prirodzeného pohybu obyvateľstva aj za jednotlivé obce súboru, pričom aj medziobecné rozdiely ponúkajú zaujímavé výsledky.

Matlovič (2005) v druhej opisovanej prípadovej štúdii reinterpretuje výsledky výskumu Vaňa a Meszároša (2004) zameraného na obce s nízkym životným štandardom. V tretej prípadovej štúdii sú uvedené výsledky z málo známej štúdie Popjakovej (2001), ktorá v období 1990 – 1999 sledovala podiel novonarodených Rómov z celkového počtu narodených detí v regióne Šariš (pôrodnice Bardejov, Svidník a dve pôrodnice v Prešove). Uvedená štúdia ukázala, že podiel Rómov medzi novorodencami v regióne Šariš vzrástol z 13,2 % v roku 1990 na 26,2 % v roku 1999 (s. 220). Táto štúdia dokázala aj nárast absolútneho počtu narodených rómskych detí, kedy index rastu (rok 1990 = 100 %) medzi rokmi 1990 – 1996 dosiahol 143 %. Tieto údaje vyvolávajú pochybnosti o rýchlosti znižovania rómskej pôrodnosti, s ktorou počítajú populačné prognózy rómskej populácie.

Po zhodnotení týchto troch prípadových štúdií sa Matlovič (2005) vo svojej publikácii ďalej venuje vnútornej migrácii Rómov v rámci štátu. Tu si začína všimnúť aj sťahovanie Rómov do periférnych obcí zväčša na juhu Slovenska (ako príklad uvádza Rómov zo Starej Ľubovne presťahovaných na juh stredného Slovenska). Autor tento pohyb opisuje ako tendenciu sťahovania zo „severu na juh“. Tento postreh (sťahovanie Rómov do obcí s lacnými nehnuteľnosťami najmä na južnom Slovensku), sa potvrdil aj v priebehu ďalších rokov. Týmto smerom vnútornej rómskej migrácie sa neskôr venoval aj Šuvada (2015, s. 59-62). Vo všeobecnosti môžeme povedať, že Matlovičova publikácia „Geografia Slovenska so zreteľom na rómsku minoritu“ je jedným zo základných pilierov geografického výskumu rómskej minority na Slovensku.

Na popredné miesto v priestorovom hodnotení rozmiestnenia rómskej minority na Slovensku by sme si tiež dovolili zaradiť aj článok kolektívu autorov z Prešovskej univerzity (Matlovičová et al., 2012). Tento článok vznikol na podklade kvalifi-

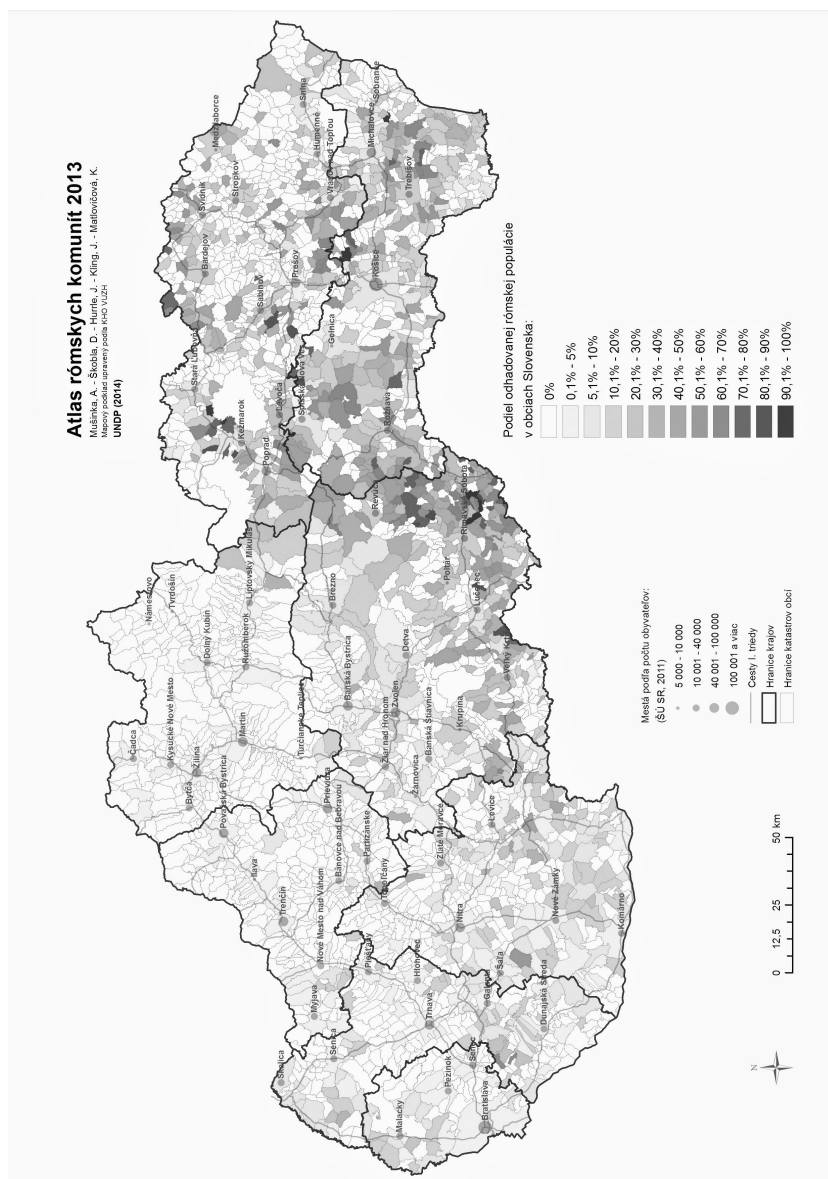
kovane odhadnutých dát o počte Rómov. Dáta boli výsledkom realizovaného predvýskumu, ktorého finálnym cieľom bol nový (aktualizovaný) Atlas rómskych komunít 2013 (Mušínska et al., 2014). Asi aj pod vplyvom geografickej časti autorského kolektívu je priestorová analýza takto zozbieraných dát nosnou časťou článku. Autori spracovali sedem máp, z toho 6 v rámci okresnej úrovne a jednu mapu na obecnej úrovni (mapa 12).

Článok Matlovičovej a kolektívu (2012) bol pri svojom vydaní jedinečný tým, že pracoval s kvalifikovanými odhadmi počtu Rómov za jednotlivé obce (prekonal ho potom až samotný Atlas rómskych komunít 2013). „Podľa uvedeného prieskumu žilo v r. 2010 v slovenských obciach 352 924 Rómov, ktorí mali v týchto obciach trvalý pobyt. Podiel rómskeho obyvateľstva dosiahol 6,5 % celkového počtu obyvateľov. Rómovia boli prihlásení k trvalému pobytu v 1 455 obciach z celkového počtu 2890 obcí. Znamená to, že rómske obyvateľstvo bolo zaznamenané v 50,3 % celkového počtu obcí SR.“ (Matlovičová et al., s. 82). Autori článku sa snažili aj kategorizovať Rómov podľa toho, či žijú rozptýlene v rámci majoritnej populácie alebo v koncentrovaných areáloch. Takýchto koncentrovaných areálov bolo 967 a žilo v nich 190 950 obyvateľov (54,1 % z celkového podielu Rómov).

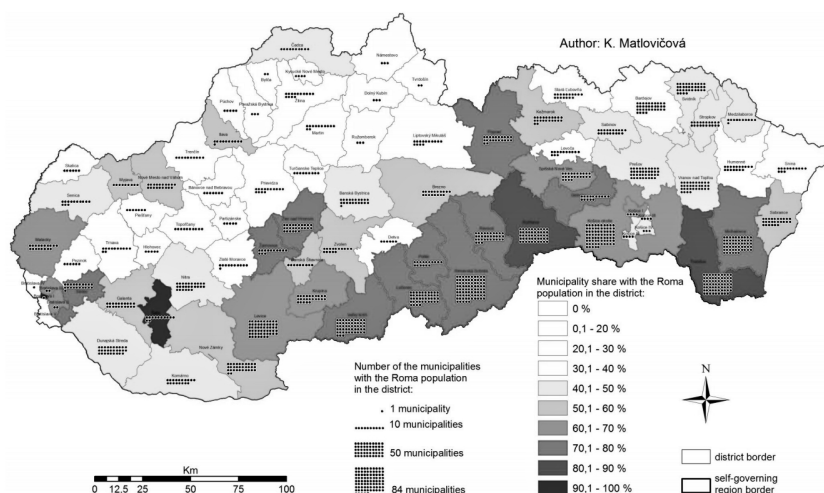
Na okresnej úrovni autori článku spracovali viaceré mapy, ako napr. odhadovaný podiel Rómov žijúcich v koncentrovaných zoskupeniach v rámci okresu, či odhadovaný podiel Rómov v danom okrese žijúcich priamo medzi majoritným obyvateľstvom. Slovným hodnotením spomenieme, že najvyšší odhadovaný podiel Rómov žijúcich koncentrovane je v okresoch Sabinov, Spišská Nová Ves a Kežmarok. Naproti tomu najväčší odhadovaný podiel Rómov žije priamo medzi nerómskym obyvateľstvom v okresoch Rimavská Sobota, Revúca a Lučenec. Svojím priestorovým údajom geografov asi najviac zaujme mapa podielu obcí s rómskym obyvateľstvom na celkovom počte obcí v rámci jednotlivých okresov SR (mapa 13).

Slovné hodnotenie priestorového rozmiestnenia Rómov autori článku nechávajú opäť na úrovni okresov, resp. tradičných regiónov: „Z hľadiska tradičných regiónov sú Rómovia zastúpení najmä v oblasti Spiša, Gemera, Abova, stredného a južného Zemplína a Šariša“ (Matlovičová et al., 2012, s. 86). V rámci krajov kolektív autorov udáva, že z celkového počtu Rómov žije 31 % v Košickom, 29,3 % v Prešovskom a 19,6 % v Banskobystrickom kraji. Zaujímavým údajom je informácia o okresoch s najvyšším počtom koncentrovaných rómskych areálov (pričom sa ale nemusí jednať len o osadu). Prekvapujúco najviac takýchto koncentrácií má západoslovenský okres Nitra (50 koncentrovaných rómskych areálov) a až za ním idú východoslovenské okresy Prešov (49), Trebišov (46), Michalovce (43), Košice-okolie (42) koncentrovaných rómskych areálov. Musíme konštatovať, že tento článok patrí (jednak vstupnými dátami a jednak priestorovou analýzou) medzi aktuálne najlepšie geografické práce o rómskej komunite na Slovensku.

V etnologickej štúdii „Čierno-biele svety“ vydanéj v roku 2015 bol publikovaný značne geograficky ladený príspevok Mušínska a Matlovičovej (2015), ktorý hodnotí možnosti Atlasu rómskych komunít 2013 ako pramennej databázy na ďalšie vedecké využitie. V tomto príspevku sa objavili aj doteraz nepublikované časti výskumu, ktoré sa do Atlasu 2013 nedostali, pričom celý príspevok vnáša viac metodologického svetla

Mapa 12 Percentuálny podiel Rómov v obciach SR (na základe kvalifikovaného odhadu k 31. 12. 2010).
 Zdroj: Matlovičová et al., 2012

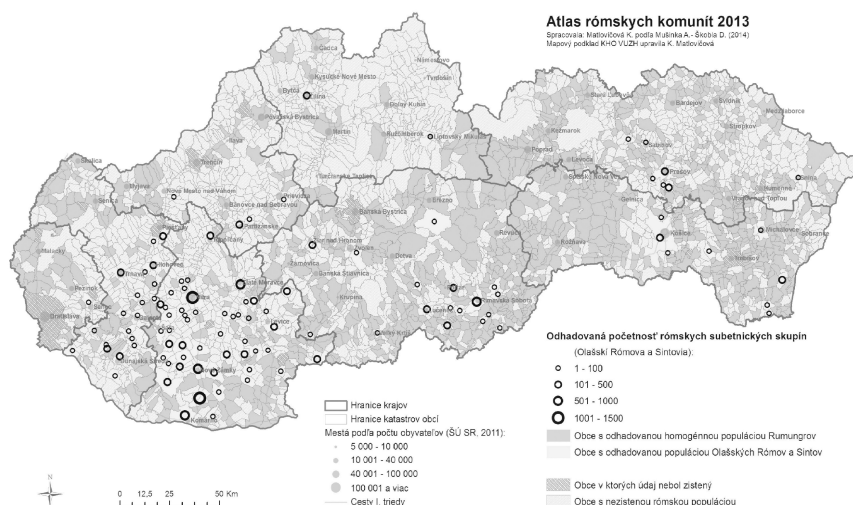
Mapa 13 Podiel obcí s rómskym obyvateľstvom v rámci okresov Slovenska podľa kvalifikovaného odhadu. Zdroj: Matlovičová et al., 2012

do tvorby Atlasu rómskych komunít 2013 (Mušinka et al., 2014). Autori tohto príspevku sa venujú (mimo iného) aj teritoriálnemu rozmiestneniu Rómov. Slovné hodnotenie ostáva na úrovni okresov: „Podľa údajov Atlasu 2013 sú na Slovensku len 3 okresy, v ktorých neevidujeme žiadne rómske komunity. Ide o okresy Bytča, Námestovo a Tvrdošín v Žilinskom kraji. Ak by sme zoradili jednotlivé okresy podľa počtu Rómov, na pomyselnom prvom mieste by sa ocitol okres Košice-okolie, v ktorom žije podľa odhadov 24 361 Rómov. V prvej desiatke sa až na jednu výnimku nachádzajú iba okresy z Košického a Prešovského kraja“ (Mušinka a Matlovičová, 2015, s. 233). Autori tu vymenúvajú okresy s najvyššími a najnižšími odhadnutými počtami a podielmi Rómov podľa Atlasu 2013. Priestorovo potom zobrazujú rozmiestnenie Rómov na úrovni krajov, okresov a jednotlivých obcí. Zaujímavou časťou tohto príspevku je pohľad na subetnické skupiny Rómov na Slovensku, kde autori konštatujú, že na Slovensku žije minimálne 14 244 olašských Rómov, ktorých prítomnosť je zaznamenaná v 109 obciach SR (mapa 14). Článok potom hodnotí ešte viaceré zaujímavé údaje z Atlasu rómskych komunít 2013, ktoré sú už skôr sociologického zamerania.

Ukážkou podľa nás veľmi prínosného výskumu rómskej minority na lokálnej úrovni je práca Solára (2010), ktorý robil výskum v rómskej komunite v obci Veľká Lomnica. Zaujímavý je aj populárno-vedecký článok Korčekovej (2005) „Rómovia“, ktorý bol uverejnený v časopise „Geografia“. V zborníku z 13. kongresu Slovenskej geografickej spoločnosti (Geografické informácie 7, 2002) bol zase uverejnený príspevok Antla (2002) „Priestorové zmeny v národnostnej štruktúre obyvateľstva Slovenska“. Tento príspevok stručne zachytáva priestorové zmeny v národnostnej

štruktúre medzi sčítaniami 1991 a 2001, teda medzi inými národnosťami na Slovensku sledoval aj deklarovanú rómsku národnosť.

Téme priestorovej segregácie na príklade vybraných slovenských miest sa venoval Šuvada (2013), ktorý sa neskôr bližšie zamerlal na Rómov žijúcich v mestách Slovenskej republiky (2015). Dopadom priestorovej segregácie rómskej komunity sa venoval článok Rusnáková a Rochovská (2014), ktorý bol zameraný na priestorovú marginalizáciu Rómov a sociálnym dopadom, ktoré z toho vyplývajú. Tento článok doplnila – v geografickej komunite nie príliš častá metóda výskumu – interview priamo v rómskych osadách.

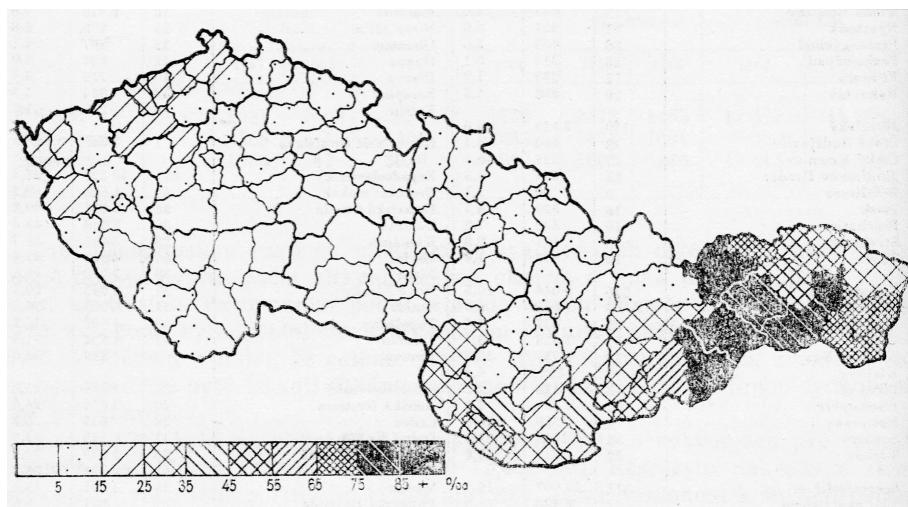
Mapa 14 Obce Slovenskej republiky, v ktorých žijú olašskí Rómovia.
Zdroj: Mušinka a Matlovičová, 2015

3 PRIESTOROVÉ ASPEKTY DEMOGRAFICKÝCH VÝSKUMOV RÓMSKEJ MINORITY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Vednou disciplínou, ktorá je pri výskume zameranom na rómsku minoritu v Slovenskej republike absolútne nezastupiteľná, je demografia. Viaceré demografické výskumy rómskej minority majú aj podstatný geografický aspekt.

V rámci novodobej demografie sa rómskej menšine, vtedy ešte za celé územie Československa, venoval najmä český demograf Vladimír Srb. V článku „Cikáni v Československu v roce 1968“, na ktorom spolupracoval s Vomáčkovou (Srb a Vomáčková, 1969), hodnotili autori súpis Rómov z roku 1968. Tento súpis zachy-

til na území ČSSR 226 467 Rómov, z toho na Slovensku 165 382. Najvyšší podiel Rómov bol zaznamenaný v okrese Rimavská Sobota 11,69 %, Rožňava 10,57 %, Poprad 9,08 % a Vranov nad Topľou 8,83 %. Tieto údaje je možné vidieť aj v mape 15, ktorá zobrazuje počet Rómov na 1000 obyvateľov okresu, pričom nad 8,5 % Rómov mali len štyri vyššie spomenuté okresy.

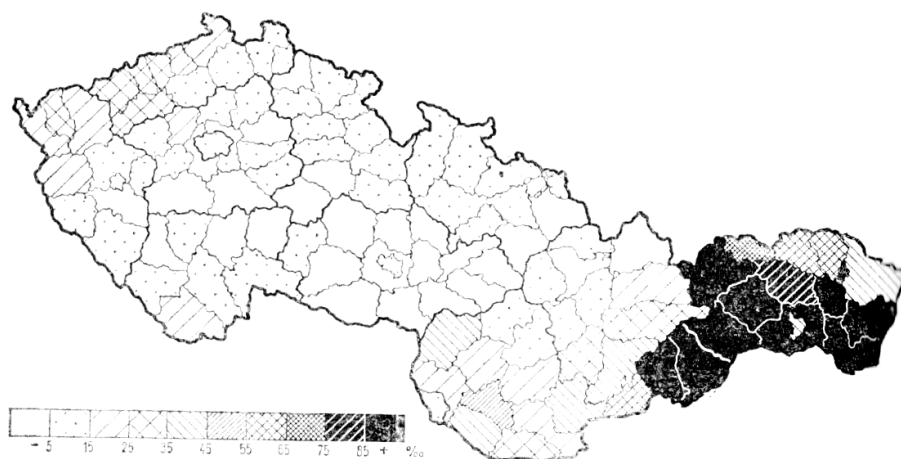
Mapa 15 Počet obyvateľov rómskeho pôvodu v ČSSR na tisíc obyvateľov, podľa okresov k 31.12.1967. Zdroj: Srb a Vomáčková, 1969

Srbov ďalší článok „Cikáni v Československu“ (1969) sa okrem demografických aspektov zameriaval aj na viaceré priestorové aspekty, ako napríklad dôvody koncentrovania Rómov do určitých priestorov v rámci ČSSR. Tu spomína hlavne povojnovú migráciu východoslovenských Rómov do českého pohraničia, násilné usadenie zvyšku kočujúcich Rómov v roku 1958 (v mieste ich zachytenia do súpisu) a najmä vtedy aktuálnu „Konceptiu rozptýlu cigánskeho obyvateľstva“. Táto koncepcia mala dislokovať rómske obyvateľstvo tak, aby žiadna obec nemala viac ako 5 % rómskej populácie (Kotvanová, Szép a Šebesta, 2003). Srb celkom odvážne (na tú dobu) kritizuje neúspechy tejto koncepcie, hlavne čo sa týkalo jej samotného prevedenia.

V článku Srb (1979) sa autor venuje vtedajšiemu počtu Rómov v ČSSR, ktorý odhadol na základe zisťovania počtu Rómov z roku 1968 a sčítania ľudu v roku 1970. Článok nemá výraznejší priestorový aspekt, autor počty Rómov a prírastok počtu Rómov priestorovo delí iba medzi českú a slovenskú časť ČSSR. V tom istom čísle časopisu „Demografie“ vyšiel aj článok Finkovej (1979), ktorý hodnotí plodnosť rómskych žien. Toto hodnotenie bolo uskutočnené na základe ďalšieho spracovania dotazníkového výskumu, ktorý vykonala Sorončíková v rokoch 1973 – 1974 pre účely svojej rigorózneho práce spracováanej na Prírodovedeckej fakulte v Prahe. Zaujímavé sú názory rómskych respondentiek na ideálny počet detí v porovnaní

s realitou. Aj predchádzajúci Finkovej článok (1977), skúmajúci populačnú klímu rómskych žien, vychádzal z chvályhodného počtu dotazníkov, ktoré vyplnilo 1725 rómskych žien nad 15 rokov z okresu Michalovce. V skúmanom súbore autorka sledovala reálny počet detí, ako aj názory na ideálny počet detí a plánovaný počet detí. Oba spomínané výskumy sú rozsahom skúmanej vzorky respondentiek, ako aj výsledkami, veľmi zaujímavé a podľa Srba (1988) sú vedeckou obcou nedocenené.

V ďalších príspevkoch od Srba (1984, 1988, 1989) bolo za dátový základ použité sčítanie z roku 1980, ktoré zisťovalo počet Rómov obdobnou metodikou ako sčítania v roku 1968 a 1970. Z priestorového hľadiska považujeme za najprínosnejší zo Srbových článkov v danej dekáde práve článok uverejnený v roku 1984 v *Demografii*. Tento článok totiž obsahuje, okrem iného aj časť „Sídlní poměry cikánského obyvatelstva“, kde autor v texte, tabuľkách i mapovo upozorňuje na okresy s najvyšším a najnižším počtom Rómov na 1000 obyvateľov (mapa 16).

Mapa 16 Počet Rómov na tisíc obyvateľov v okresoch ČSSR podľa sčítania z roku 1980. Zdroj: Srb, 1984

V ďalšom článku Srb (1989) pripomína svoju prognózu vývoja počtu Rómov do roku 2000, ktorú vytvoril ešte v roku 1970. Táto prognóza predpokladala, že v roku 2000 bude žiť na území Slovenska 299 443 Rómov. Naše súčasné poznatky (výsledky Atlasu rómskych komunít 2003 a 2013) ukazujú, že tieto odhady vývoja rómskej populácie boli značne podhodnotené.

Pre geografov je obzvlášť dôležitý Srbov článok (1990a) venovaný vládnej koncepcii územného rozptylu Rómov. Práve priestorová dekoncentrácia Rómov mala byť hlavným pilierom integrácie (či skôr asimilácie) Rómov do socialistickej spoločnosti. Pochopenie rozptylu Rómov dokáže odpovedať na otázku ako sa Rómovia dostali v rámci Slovenska a Česka aj do oblastí, kde predtým nežili. Aj ďalšie

Srbove články (1990b, 1993, 1995) potvrdzujú, že publikačné výstupy od roku 1967 – 1995 radia Vladimíra Srba k priekopníkom modernej vedeckej romistiky.

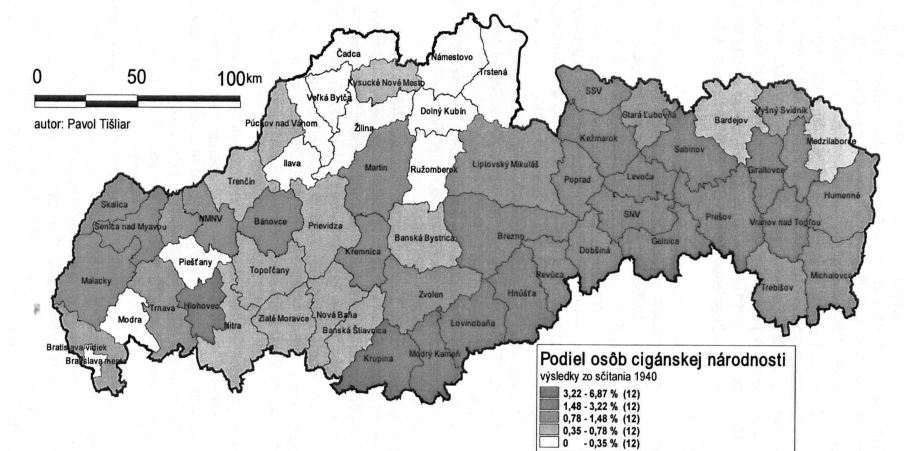
Prognózu vývoja rómskej populácie pomocou kohortno-komponentnej metódy predstavila ďalšia česká demografka Květa Kalibová v článku „Prognóza romské populace v ČSFR do roku 2005“ (1990). Autorka tu predstavila odhad, podľa ktorého by priemerný počet detí narodených jednej rómskej žene počas reprodukčného obdobia mal do konca prognózovaného obdobia (do roku 2005) klesnúť na úroveň 3 detí. Podľa neskorších výpočtov Šprochu (2014) pokles na túto hranicu nenastal. Ďalšiu prognózu rómskej populácie vypracoval Vaňo (2002), ktorý sa pokúsil vývoj rómskej populácie odhadnúť až do roku 2025. Autor použil komponentnú metódu v troch variantoch (nizky – integračný, stredný – zotrvačný, vysoký – segregáčny). Podľa prognózy očakáva pri strednom variante a teoretickej nulovej migrácii nárast počtu Rómov v Slovenskej republike v roku 2025 na 524 052 osôb. K priestorovému rozmiestneniu Rómov alebo nárastu Rómov sa autor v tejto práci nevyjadruje.

Demografi Meszároš a Vaňo (2004) spracovali zaujímavú analýzu reprodukčného správania v obciach s nízkym životným štandardom, čo boli zväčša obce s vysokým (často majoritným) podielom Rómov. Dokonca jedno z troch kritérií vyčlenenia týchto obcí bol počet Rómov v obci. Najviac týchto obcí sa nachádzalo v okrese Prešov, Kežmarok, Košice okolie, Spišská Nová Ves a Sabinov. V takto vyčlenených obciach bola zaznamenaná vysoká plodnosť a celkovo veľmi mladá populácia.

Z publikácií Vaňa je pre geografické zameranie výskumu rómskej minority najzaujímavejšia jeho publikácia z roku 2001 „Demografická charakteristika rómskej populácie v SR“, ktorá sa v podkapitole 2.1 venuje územnému rozmiestneniu Rómov. Autor tu hodnotí priestorový obraz rómskej populácie pri sčítaní v roku 1980, pričom kvôli nízkej mobilite Rómov výraznejšiu priestorovú zmenu odvtedy nepredpokladá. *„Viac ako polovica Rómov (54 %) žila v roku 1980 na východnom Slovensku, ďalších 14 % na juhu stredného Slovenska. Z jednotlivých regiónov bola najväčšia koncentrácia Rómov v oblasti Gemera, Spiša a v okolí Košíc. Najmenej Rómov žilo na severnom Slovensku v oblasti Oravy a Kysúc“* (s. 8). Aj demografické ukazovatele tu autor delí priestorovo: *„Na východnom Slovensku, kde žije najviac Rómov v segregovaných osadách, pripadlo na jednu vydatú rómsku ženu v priemere 4,3 detí, kým na západnom Slovensku 3,7 a v Bratislave ,len‘ 3,2 detí“* (Vaňo, 2001, s. 11).

Naozaj špeciálne postavenie medzi demografickými prácami zameranými na rómsku minoritu, majú regionálne terénne zisťovania, ktoré boli v rámci diplomových prác spracované na Katedre humánnej geografie a demografie (demogeografie) PriF UK v Bratislave. Tu sa jednalo napríklad o prácu Garassyho (2000), ktorý realizoval výskum na Gemerí. Z toho istého roku je aj výskum Savkovej (2000), ktorá skúmala demografické osobitosti rómskeho obyvateľstva v regióne Zvolen. O rok neskôr terénny demografický výskum na Horehroní dokončila Haviarová (2001). Početnosti a rozmiestneniu rómskeho obyvateľstva na Slovensku sa venovala aj Fülloková (2007) vo svojej diplomovej práci „Početnosť a rozmiestnenie rómskeho obyvateľstva na Slovensku“. Tieto výskumy zachytili demografické špecifiká rómskych komunít v jednotlivých skúmaných regiónoch.

Pri práci s rómskou minoritou a jej priestorovým obrazom nie je možné vynechať historického demografa Pavla Tišliara, ktorý sa venoval aj historickému rozmiestneniu Rómov. V článku „Priestorové rozmiestnenie rómskej minority na Slovensku podľa výsledkov obyvateľstva z roku 1940“ sa Tišliar (2011) podrobne venuje priestorovému obrazu Rómov v prvej Slovenskej republike (mapa 17). Práve v roku 1940 sa na oklieštenom Slovensku (južné územie bolo okupované Maďarskom) vykonalo sčítanie ľudu a údaje z tohto sčítania sa podrobnejšie nikdy nepublikovali, preto je tento autorov príspevok zameraný na Rómov veľmi cenný.

Mapa 17 Podiel Rómov v okresoch prvej Slovenskej republiky, podľa sčítania z roku 1940. Zdroj: Tišliar, 2011

Z novších demografických prác je rozsahovo i obsahovo veľmi hodnotná dizertačná práca Pukačovej „Osobitosti reprodukčného správania Rómov na Slovensku“ (2012). Jedná sa o demografickú prácu, ktorá však zachytila aj viaceré geografické aspekty. Napríklad vo štvrtej kapitole autorka podrobne vysvetľuje, ako vyčleňovala obce Slovenska do jednotlivých skupín podľa podielu Rómov a mapovo zobrazuje ich rozmiestnenie. Toto mapové zobrazenie priestorovej lokalizácie jednotlivých typov obcí uvádza autorka bez rozsiahlejšieho textového popisu, čo je ale pochopiteľné, keďže sa jedná primárne o demografickú, nie geografickú prácu. Prvú skupinu obcí tvorili obce s podielom Rómov nad 66 % (dominantné zastúpenie Rómov). Z priestorového hľadiska najvyššie zastúpenie obcí s dominantným podielom Rómov bolo v okrese Rimavská Sobota, Kežmarok a na treťom mieste Lučenec (mapa 18).

K celkovému priestorovému hľadisku rozmiestnenia Rómov sa autorka vyjadruje nasledovne: „*Môžeme konštatovať, že výška podielu Rómov má západovo-východný gradient a rastie v smere západ – východ. Na druhej strane sever a centrálna časť stredného Slovenska ako aj celé Považie nemá obce, kde by bol podiel rómske-*

ho etnika vyšší ako dve pätiny“ (Pukačová, 2012, s. 58). V záverečnej časti autorka predstavila projekciu nárastu počtu obyvateľov jednotlivých skupín obcí do roku 2024.

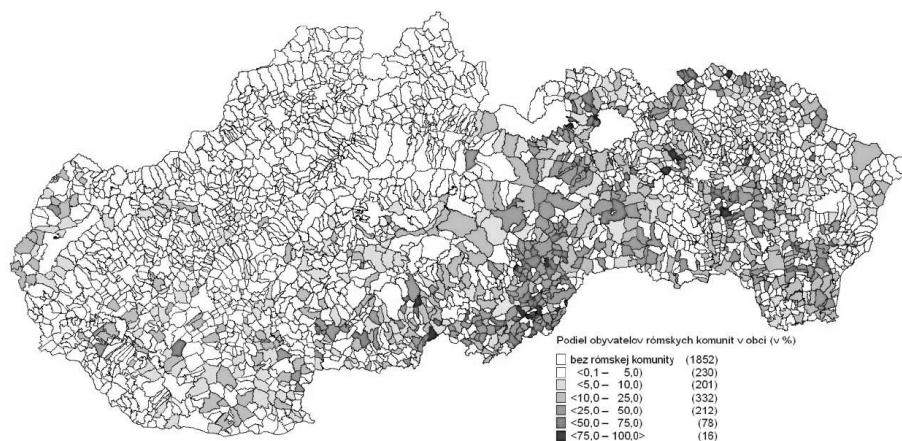

Mapa 18 Skupina obcí v SR s dominantným zastúpením Rómov (nad 66 %).
Zdroj: Pukačová, 2012

V posledných rokoch k demografickému výskumu rómskej minority v Slovenskej republike asi najviac prispel demograf Branislav Šprocha. Už vo svojej dizertačnej práci „Populácia Rómov na Slovensku a možnosti jej prognózovania“ (Šprocha, 2011) priniesol zaujímavé zistenia, pričom z geografického pohľadu je kľúčovou piata kapitola (s. 54-70) zameraná na priestorové rozmiestnenie Rómov na Slovensku. V tejto kapitole napríklad mapovo zobrazil podiel Rómov v uhorských župách podľa sčítania v roku 1893, ktoré bolo dovtedy slovenskými autormi (napríklad Džambazovič, 2001) prezentované iba v tabuľkách a zväčša len za župy zasahujúce do terajšieho územia Slovenska. Šprocha, ako prvý nám známy autor, pretavil do mapovej podoby evidenciu Rómov podľa domovskej príslušnosti z roku 1924. Na úrovni vtedajších veľkých okresov tiež zobrazil podiel Rómov pri sčítaní v roku 1970, 1980 a evidencii z roku 1989. Výsledky prvého Atlasu rómskych komunít 2003 (Radičová et al., 2004), ktorý evidoval na území Slovenskej republiky 281 379 Rómov, zobrazil na úrovni obcí (mapa 19).

Veľmi pozitívne vnímame skutočnosť, že Šprocha neostal (ako dovtedy väčšina autorov geografických a demografických prác o rómskej minorite) iba na úrovni okresov, ale pustil sa aj do hlbšieho priestorového pohľadu na rómsku minoritu na obecnej úrovni, čo podčiarkuje tým, že sa venuje aj rozmiestneniu Rómov podľa veľkostných skupín obcí. Po detailnejšej analýze rozmiestnenia rómskej etnickej minority na obecnej úrovni Šprocha (2011) hodnotí priestorový obraz zhlukov obcí vyššieho podielu Rómov nasledovne: „V južnej časti stredného Slovenska sú to skupiny obcí v okolí Filáкова, ktoré nadväzujú na sídla okolo Jesenského, Tornale,

Jelšavy, Dobšinej a Slavca a vytvárajú súvislý pás tiahnucci sa historickým Gemerom. Ďalšie početnejšie skupiny vznikli v podtatranskej oblasti pozdĺž rieky Poprad až po hranice s Poľskom, ďalej na Spiši, v okolí Nálepкова a Medzeva na strednom Slovensku“ (s. 67). Pre geografický výskum je dobre využiteľná aj kapitola venujúca sa migrácii Rómov (povojnová migrácia do českých krajín, azylová migrácia, vnútorná migrácia, migračné osobitosti dominantne rómskych obcí a podobne).

Mapa 19 Podiel Rómov v obciach SR podľa staršieho Atlasu rómskych komunít 2003. Zdroj: Šprocha, 2011

Ďalšia skutočne veľmi komplexná demografická práca od hodnoteného autora je publikácia „Reprodukcia rómskeho obyvateľstva na Slovensku a prognóza jeho populačného vývoja“ (Šprocha, 2014). Táto práca zobrazuje charakter reprodukčného správania rómskej populácie v Slovenskej republike aj s prognózou vývoja do roku 2030. Autor v práci hodnotí viaceré aktuálne demografické procesy na príklade vybraných „rómskych obcí“, ale sumarizuje aj doterajšie demografické výskumy. Tu musíme upozorniť, že pomerne obsiahly sumár demografických zdrojov informácií o Rómoch (sčítania, súpisy, špeciálne evidencie, lokálne terénne výskumy) publikoval autor už v článku uverejnenom v Slovenskej štatistike a demografii (Šprocha 2007). Z hodnotenej autorovej štúdie je pre geografov najzaujímavejšia tretia kapitola, v ktorej hodnotí rómsku populáciu prostredníctvom základných populačných štruktúr a geografického rozmiestnenia. Šprocha vo svojej publikácii ešte nepracoval s aktualizovaným „Atlasom 2013“ (Mušinka et al., 2014), aj keď čiastkové výsledky mu asi boli známe, keďže „Atlas 2013“ vyšiel len pár mesiacov po jeho monografii. Čiastočne však pracoval s prvou verziou Atlasu rómskych komunít 2003 (Radičová et al., 2004), na základe ktorej vybral obce s podielom rómskeho etnika nad 75 % z celkového počtu obyvateľov. Tieto obce si autor pracovne označil ako „rómske lokality“ a na ich základe robil demografické analýzy. Autor sa pomerne obsiahne (s. 35-91) venuje aj veľmi diskutovanej demografickej

téme – pôrodnosti a plodnosti rómskych žien, pričom do tejto niekedy prekrúcanej a inokedy zase tabuizovanej témy vniesol potrebnú vedeckú presnosť a časovú aktuálnosť. Demografickú analýzu rómskeho obyvateľstva od Šprochu (2014) si dovoľujeme označiť v súčasnosti za absolútne kľúčovú demografickú publikáciu venovanú Rómom na Slovensku, ktorá je určite využiteľná aj v geografickom výskume.

4 ZÁVER

Za posledných 25 rokov spracovali geografi niekoľko desiatok zaujímavých prác o rómskej minorite. Napriek dlhodobému nedostatku relevantných dát tieto práce prispeli k rastu poznania a nových poznatkov o rómskej minorite v Slovenskej republike. Dopomohli tým vyriešiť deficit aktuálneho poznania o Rómoch, ktorý bol na začiatku 90. rokov minulého storočia evidentný.

Pre ostatné spoločenské vedy je nezastupiteľný práve priestorový pohľad geografie na rómsku minoritu. Aj preto bolo žiaduce sumarizovať najvýznamnejšie geografické práce a čiastočne aj demografické práce, ktoré dotvárali priestorové poznanie rómskej minority na Slovensku. Základné geografické práce sa venujú rómskej minorite najmä na úrovni celoštátnej. Treba povedať, že lokálnych výskumov rómskej minority je však tiež relatívne dosť. Jednalo sa často o bakalárske či diplomové práce, my sme spomenuli len niekoľko z nich, zväčša tie, ktoré boli obhajované na Katedre humánnej geografie a demografie v Bratislave. Z hodnotených prác každá prispela k objektivizovaniu priestorových informácií o rómskej minorite, no za kľúčové geografické publikácie o rómskej minorite si dovoľujeme označiť práce Matloviča (2005), Korca (2005), Matlovičovej et al. (2012). Možné smery geografického výskumu rómskej minority tiež veľmi dobre predstavil príspevok Kandráčovej (2002). Táto geografka mala taktiež nemalý prínos k výskumu rómskej minority na regionálnej úrovni.

Ohľadom výskumu rómskej minority je mimoriadne cenný najmä vedecký počin v podobe Atlasu rómskych komunít 2013 (Mušinka et al., 2014), na ktorom sa podieľali aj geografi. Tento výskum priniesol podrobné údaje o počte Rómov v jednotlivých obciach SR, a tým otvoril aj geografickej vedeckej obci nové možnosti objektívnejšieho výskumu rómskych komunít v rôznych priestorových jednotkách. Aktualizovaný Atlas rómskych komunít poskytol dáta, na základe ktorých môžu geografi presne zodpovedať priestorové otázky ohľadom rómskej minority v Slovenskej republike. Budúcnosť geografického výskumu rómskej minority na Slovensku vidíme najmä v častejšom používaní kvalitatívnych metód výskumu. Výrazný potenciál tiež vidíme vo výskume, pri ktorom sa spojí geograf a s vedeckým pracovníkom z iného vedného odboru alebo so znalcom priamo z terénu. Pozitívnym príkladom takéhoto spojenia je článok Rusnákovej a Rochovskej (2014). Určite zaujímavé by bolo zamerať sa aj na priestorovú periférnosť niektorých majoritne rómskych obcí. Sme toho názoru, že úlohou geografie je nielen predstaviť celoštátne objektívne hodnotenie rómskej minority v priestore, ale dôležité je tiež dopĺňať tieto poznatky terénnym výskumom na lokálnej úrovni. Podľa vzoru „západ-

nej“ geografie sa bude musieť aj slovenská geografia časom pustiť do skúmania pálčivých priestorových tém, akými sú napríklad majorizácia niektorých regiónov v prospech Rómov, či etnicky špecifikované migračné prúdy. Výskum sa bude musieť tiež posunúť od všeobecného celoštátneho hodnotenia rómskej minority k výskumom na lokálnej a regionálnej úrovni. Zároveň sa bude vyšší dôraz určite klásť aj na terénne výskumy, zber a vyhodnocovanie kvalitatívnych dát.

Výsledky geografických výskumov rómskej minority sú určite použiteľné nielen pre geografov, ale sú využiteľné naprieč viacerými spoločenskovednými odborníkmi, napríklad aj v sociálnej oblasti, či pri hľadaní politických riešení spoločenských problémov. A keďže objektívne výskumy rómskej minority sú celospoločensky veľmi žiaduce, tak aj geografické výskumy tejto témy budú aj v budúcnosti nadmieru potrebné.

Pod'akovanie

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0391/15.

Literatúra

- ANTL, R. 2002. Priestorové zmeny v národnostnej štruktúre obyvateľstva. In: *Geografické informácie*, 7, Zborník z XIII. kongresu SGS, 1. diel, p. 43-51.
- BAŠOVSKÝ, O., HVOŽDÁROVÁ, E., POVINCOVÁ, E. 1982. Základné geografické premeny v rozložení obyvateľstva podľa regionálnych geomorfologických jednotiek Slovenska v rokoch 1869-1980 a jeho problémy. *Geografický časopis*, vol. 34, no. 2, pp. 113-127.
- BAŠOVSKÝ, O., POVINCOVÁ, E. 1993. Geografické zvláštnosti vývoja obyvateľstva okresov Rimavská Sobota a Rožňava. *AFRNUC Geographica*, vol. 32, 1 pp. 205-218.
- DIVINSKÝ, B. 1993. Romanies in Slovakia: a challenge to the future. *Espace, populations, sociétés*, vol. 11, no. 1, pp. 23-33.
- DŽAMBAZOVIČ, R. 2001. Rómovia v Uhorsku koncom 19. storočia. (Výsledky Súpisu Rómov z roku 1893). *Sociológia*, vol. 33, no. 5, pp. 491-506.
- FINKOVÁ, Z. 1977. Šetrenie populačnej klímy rómskych žien. *Demografie*, vol. 19, pp. 296-301.
- FINKOVÁ, Z. 1979. Zisťovanie plodnosti cigánskych žien. *Demografie*, vol. 21, no. 4, pp. 336-341.
- FINKOVÁ, Z. 2000. Štatistika národnosti a Rómovia. *Geografický časopis*, vol. 52, no. 3, pp. 285-288.
- FÜLLOPOVÁ, E. 2007. *Početnosť a rozmiestnenie rómskeho obyvateľstva na Slovensku*. [Diplomová práca]. Univerzita Komenského. Prírodovedecká fakulta. 146 p.
- GARRASY, L. 2000. *Demografická charakteristika rómskeho obyvateľstva na Slovensku*. [Diplomová práca]. Univerzita Komenského. Prírodovedecká fakulta, 91 p.
- HORVÁTHOVÁ, E. 1964. *Cigáni na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 396 s.
- IRA, V. 1996. Etnická a religiózna štruktúra obyvateľstva východného Slovenska a percepcia etnických a religióznych napätí. *Geografický časopis*, vol. 48, no. 1, pp. 13-34.
- IŠTOK, R. 2001. Transformácia etnickej štruktúry obyvateľov Spiša v období rokov 1880 až 1991. In: BARAN, V. (ed.) *Premeny Slovenska v regionálnom a didaktickom kontexte*. *Geografické štúdie*, 8, Banská Bystrica: FPV UMB, p. 110-115.
- KALIBOVÁ, K. 1990. Prognóza romské populace v ČSFR do roku 2005. *Demografie*, vol. 32, no. 3, pp. 219-224.
- KANDRÁČOVÁ, V. 2002. Priority geografického výskumu „rómskeho problému“ In: TEJ, J. (ed.). *Stály rozvoj regiónov: skúsenosti, problémy, perspektívy*. Prešov: ManaCon, p. 112-116. ISBN 80-89040-18-7

- KANDRÁČOVÁ, V. 2007. Rómske osídlenie Košickej kotliny. *Geographia Cassoviensis*, vol. 1, no. 1, pp. 67-73.
- KANDRÁČOVÁ, V. 2010. Rómske osídlenie Slovenska. In: MEZEI, I., BARABAS, D. (eds.) *Geografické poznatky bez hraníc: výber z maďarských a slovenských príspevkov z fyzickej a humánnej geografie*. Košice: UPJŠ, pp. 127-144.
- KORČEKOVÁ, V. 2005. Rómovia. *Geografia*, vol. 12, no. 3, pp. 111-115.
- KOREC, P. 2005. *Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989 – 2004*. Bratislava: Geografica, 228 p. ISBN 80-969338-0-9
- LIÉGEOIS, J. P. 1995. *Rómovia, Cigáni, kočovníci*. Bratislava: Charis s. r.o., 272 s. ISBN 80-967380-4-6
- MATLOVIČ, R. 2005. *Geografia obyvateľstva Slovenska so zreteľom na rómsku minoritu*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 332 p. ISBN 80- 8068-348-4
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K. 2015. *Geografické myslenie*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 321 p. ISBN: 978-80-555-1416-1
- MATLOVIČOVÁ, K., MATLOVIČ, R., MUŠINKA, A., ŽIDOVÁ, A. 2012. Rómovia na Slovensku. Základné charakteristiky rómskej populácie na Slovensku. In: PENCZES, J., RADICS, Z. (eds.) *Roma population on the peripheries of the Visegrad countries. Spatial trends and social challenges*. Debrecen 2012, pp. 77-104. ISBN 978-615-5212-07-9
- MESZÁROS, J., VAŇO, B. 2004. *Reprodukčné správanie obyvateľstva v obciach s nízkym životným štandardom*. Bratislava: Infostat. [online] [cit. 2016-08-24]. Dostupné na: <<http://www.infostat.sk/vdc/pdf/nizkyzs.pdf>>
- MICHAELI, E., MATLOVIČ, R., KLAMÁR, R. 2002. Vybrané regionálnogeografické aspekty rómskeho obyvateľstva v Prešovskom kraji. In: TEJ, J. (ed.) *Stály rozvoj regiónov – skúsenosti, problémy, perspektívy*. Prešov: ManaCon, p. 85-95.
- MICHÁLEK, A. 2004. Chudoba na lokálnej úrovni (Centrá chudoby na Slovensku). *Geografický časopis*, vol. 56, no. 3, pp. 225-247.
- MICHÁLEK, A., MADAJOVÁ, M., VESELOVSKÁ, Z. 2016. Typizácia okresov chudoby na Slovensku. In: MICHÁLEK, A., PODOLÁK, P. (eds.) *Regióny chudoby na Slovensku*. Bratislava: Geografický ústav SAV, p. 49-70. ISBN 978-80-89580-12-5
- MUŠINKA, A., ŠKOBLA, D., HURRLE, J., MATLOVIČOVÁ, K., KLING, J. 2014. Atlas rómskych komún na Slovensku 2013. Bratislava: UNDP, 120 p. ISBN 978-80-89263-18-9
- MUŠINKA, A., MATLOVIČOVÁ, K. 2015. Atlas rómskych komún na Slovensku 2013 ako pramenná databáza pre analýzu situácie Rómov na Slovensku a jeho potenciál pre ďalšie výskumy a analýzy. In: PODOLINSKÁ, T., HRUSTIČ, T. (eds.) *Čierno-biele svety. Rómovia v majoritnej spoločnosti na Slovensku*. Bratislava: VEDA, pp. 224-293. ISBN: 978-80-224-1413-5
- OČOVSKÝ, Š. 1992. Faktory zmien etnickej štruktúry obyvateľstva na Slovensku v 20. storočí. *Geographica Slovaca*, 1, pp. 47-57.
- PODOLÁK, P. 1998. *Národnostné menšiny v Slovenskej republike z hľadiska demografického vývoja*. Martin: Matica Slovenská, 91 p. ISBN: 807-09-050-69
- PODOLÁK, P. 2000. Geografické a demografické charakteristiky rómskeho obyvateľstva na Slovensku. *Geografický časopis*, vol. 52, no. 3, pp. 269-284.
- PODOLÁK, P., MADAJOVÁ, M. 2016. Pozícia regiónov chudoby na Slovensku z aspektu vybraných demografických súvislostí. In: MICHÁLEK, A., PODOLÁK, P. (eds.) *Regióny chudoby na Slovensku*. Bratislava: Geografický ústav SAV, p. 71-90. ISBN 978-80-89580-12-5
- PODOLÁK, P. 2016. Únik z regiónov chudoby: migrácia alebo zmeny demografického správania? In: MICHÁLEK, A., PODOLÁK, P. (eds.) *Regióny chudoby na Slovensku*. Bratislava: Geografický ústav SAV, 2016, s. 113-134. ISBN 978-80-89580-12-5
- POPJAKOVÁ, D. 2001. *Transformácia priemyslu v regióne Šariša*. Prešov: PU Prešov, 240 p. ISBN 80-8068-033-7

- PUKAČOVÁ, J. 2012. *Osobitosti reprodukčného správania Rómov na Slovensku*. [Dizertačná práca]. Bratislava: Prírodovedecká fakulta UK, 150 p.
- RADIČOVÁ, I., JURÁSKOVÁ, M., KRIGLEROVÁ, E., RYBOVÁ, J., ŠEBESTA, M., MUŠINKA, A. 2004. *Atlas rómskych komún na Slovensku*. [online] [cit. 2016-08-24]. Dostupné na: <<http://romovia.vlada.gov.sk/index.php?ID=3553>>
- RUSNÁKOVÁ, J., ROCHOVSKÁ, A. 2014. Segregácia obyvateľov marginalizovaných rómskych komún, chudoba a znevýhodnenia súvisiace s priestorovým vylúčením. *Geographia Cassoviensis*, vol. 8, no. 2, pp. 162-172.
- SAVKOVÁ, D. 2000. *Demografické osobitosti rómskeho obyvateľstva na Slovensku, analýza regiónu Zvolen*. [Diplomová práca]. Univerzita Komenského. Prírodovedecká fakulta, 84 p.
- SLAVÍK, V. 1994. National minorities and transformation of public administration in Slovakia. In: URDEA, P. (ed.) *Geographical Researches in The Carpathian-Danube Space*. The First Regional Geography Conference. Timisoara: Universitatea de Vest din Timisoara, pp. 149-170.
- SOLÁR, V. 2010. Vybrané indikátory kvality života Rómov vo Veľkej Lomnici. *Vedecký obzor, Scientific horizon: časopis Stredoeurópskej vysokej školy v Skalici*, vol. 2, no. 2, pp. 163-174.
- SORONČIKOVÁ, A. 1976. *Šetrenie populačnej klímy rómskych žien*. [Rigorózna práca], Praha: Prírodovedecká Fakulta UK.
- SRB, V., VOMÁČKOVÁ, O. 1969. Cikáni v Československu v roce 1968. *Demografie*, vol. 11, no. 3, pp. 221-232.
- SRB, V. 1969. Cikáni v Československé republice. *Demografie*, vol. 11, no. 3, pp. 193-195.
- SRB, V. 1984. Některé demografické, ekonomické a kulturní charakteristiky cikánského obyvatelstva v ČSSR 1980. *Demografie*, vol. 26, no. 2, pp. 161-172.
- SRB, V. 1988. Změny v reprodukci československých Romů 1970 – 1980. *Demografie*, vol. 30, no. 4, pp. 305-309.
- SRB, V. 1989. K historii projekcí romského etnika v Československu. *Demografie*, vol. 31, pp. 72-76.
- SRB, V. 1990a. Územní rozptyl československých Romů v letech 1968 – 1988. *Demografie*, vol. 32, no. 2, pp. 169-174.
- SRB, V. 1990b. Kolik Romů bude při Sčítání lidu, domů a bytů 1991. *Demografie*, vol. 32, no. 4, pp. 174-175.
- SRB, V. 1993. Romové v České republice. *Slovenský národopis*, vol. 41, no. 3, pp. 331-337.
- SRB, V. 1995. Národnostní homogamie a heterogamie romských manželství v České republice v roce 1991. *Demografie*, vol. 37, no. 1, pp. 162-171.
- ŠEBESTA, M. 2003. Rómovia pod patronátom socialistického štátu. In: KOTVANOVÁ, A., SZÉP, A., ŠEBESTA, M. 2003. *Vládna politika a Rómovia 1948 – 2002*. Bratislava: Academic Electronic Press, p. 11-31. ISBN 80-89106-07-2
- ŠUVADA, M. 2013. Segregácia Rómov na príklade vybraných slovenských miest. In: *Študentská vedecká konferencia PRIF UK 2013 – Zborník recenzovaných príspevkov*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, p. 1481-1486.
- ŠUVADA, M. 2015. *Rómovia v slovenských mestách*. Bratislava: POMS, 168 p. ISBN 978-80-8061-828-5
- ŠPROCHA, B. 2007. Niektoré zdroje informácií demografickej povahy o rómskej populácii na Slovensku. *Slovenská štatistika a demografia*, vol. 17, no. 4, pp. 3-11.
- ŠPROCHA, B. 2011. *Populácia Rómov na Slovensku a možnosti jej prognózovania*. [Dizertačná práca]. Praha: Univerzita Karlova v Prahe, Prírodovedecká fakulta, 366 p.
- ŠPROCHA, B. 2014. *Reprodukcia rómskeho obyvateľstva na Slovensku a prognóza jeho populačného vývoja*. Bratislava: Prognostický ústav SAV, 177 p. ISBN 978-80-89037-38-4
- TIŠLIAR, P. 2011. Priestorové rozmiestnenie rómskej minority na Slovensku podľa výsledkov obyvateľstva z roku 1940. *Slovenská štatistika a demografia*, vol. 21, no. 4, pp. 3-21.
- VAŇO, B. 2001. *Demografická charakteristika rómskej populácie v SR*. [online] [cit. 2016-08-24]. Dostupné na: <<http://www.infostat.sk/vdc/pdf/rom.pdf>>

- VANO, B. 2002. Prognóza vývoja rómskeho obyvateľstva v SR do roku 2025. [online] [cit. 2016-08-24]. Dostupné na: <<http://www.infostat.sk/vdc/pdf/prognoza2025rom.pdf>>
- ZUBRICZKÝ, G. 1998. Segregácia rómskeho obyvateľstva vo vidieckych obciach Slovenska. *AFRNUC Geographica*, vol. 41, pp. 113-121.
- ZUBRICZKÝ, G. 2002. Analýza rurálneho priestoru Slovenska z hľadiska rozvojových perspektív jeho osídlenia. *Regionálnogeografické štúdie*, 1, Mapa Slovakia, Bratislava p. 68-120.
- ZUBRICZKÝ, G. 2008. Perspektívy vidieckeho osídlenia v regióne Rožňavy v 21. storočí. *Geographia Cassoviensis*, vol. 2, no. 1, pp. 206-208.

Geographical researches of the Roma minority in Slovak Republic

Summary

Research of the Roma minority until 1989 was significantly hindered by the political regime in Slovakia. Demand for the objective academic research of this kind has become even more vehement, causing that social sciences attempted to fit into this and geography was not an exception. Some of the biggest problems of such a research at that time was lack of data about Roma population, a need for clarification of the theoretical framework and terminology, especially exact definition of „Roma“, which was difficult mainly because usually only minority of Roma population declared to perceive themselves as Roma in population census.

In the presented article we have summarized the most significant geographical contributions to this issue in Slovakia. In the early 90's, geographical research of the Roma minority had a broader national level context. Later, studies which preferred regional or even local level has emerged, enabling them to go into more detailed analyzes. Across the majority of these studies, the changing ethnic character of certain regions, mainly favouring the increase of the Roma population, was declared. Some of these studies, for instance Korec (2005) or Matlovič (2005), may be considered as the initial, ground breaking in the research of the Roma minority, outlining the distribution of the traditional Roma's regions and regions with the significant concentration of this minority in Slovakia.

Based on these examples we have come to conclusion, that geography has its role in the interdisciplinary research of the Roma minority and without its involvement the research would provide only partial and insufficient information. At the same time, reflecting the path of the western ethno geography, the future geographical research of the Roma minority should be more focused on the local level studies, emphasising the field research and evaluation of qualitative data.

Emanating from the broader contextual analysis provided in this study, one statement is to be taken. Although the contribution of geography in the context of the Roma minority research in Slovakia is indisputable, there is still a vast space open for further exploration of the changing dynamism in the representation and distribution of the Roma minority within Slovakia.